

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1886. Andra Kammaren. N:o 46.

Onsdagen den 21 April.

Kl. 11 f. m.

Kammarens förhandlingar leddes under detta sammanträde af Herr vice Talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 i denna månad.

§ 2.

Fortsattes den i gårdagens sammanträde började öfverläggningen rörande *punkten 89* af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 12, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

*Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.*

Ordet lemnades till

Herr Lyttkens, som yttrade: Kongl. Maj:t har föreslagit och Stats-Utskottet förordat, att ett anslag af 15,000 kronor skulle beviljas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningsskurser för arbetsklassen. Herr Key har deremot i motion hemställt om anslagets höjande till 20,000 kronor. Och då vi gifvit så många och stora anslag för andra samhällsklassers bildning, anser jag det icke vara mera än rätt och skäligen, att äfven för det ifrågavarande ändamålet den högre summan beviljas. En talare i går afton, hvilken ty värr talade för nästan tomma bänkarne, yttrade, att dessa föreläsningar uppfylla sitt ändamål i hög grad och allmänt besöktes. En motståndare till dem, hvilken motståndares åsigt jag eljest högt värderar, yttrade åter i går enskildt till mig, att de vore öfverflödiga, emedan en stor del af åhörarne bestode af kvinnor. Detta förhållande föranleder mig att ännu mera önska befrämja dessa föreläsningar; ty det är *qvinnan*, som skapar hemmet, det är på henne det till största och förnämsta delen beror, hurudan familjen är, det är hon, som är det förädlade elementet i samhället. Kan hon få tillfälle att åhöra goda föreläsningar och

Angående
anslag till
föreläsnings-
kurser för
arbetsklassen.
(Porta.)

derigenom blifva i tillfälle att ännu mer förbättra hemlifvet och återverka på de öfriga familjemedlemmarne, så hafva dessa föreläsningar fyllt ett högre ändamål, än jag förut tänkt dem kunna fylla. Af alla de skäl, som förut anförts af föregående talare äfvensom från statsrådsbänken, anhåller jag helt enkelt om bifall till Utskottets förslag med allenast den förändring, att i första momentet beloppet 15,000 kronor höjes till 20,000 kronor. De öfriga villkoren vill jag bibehålla oförändrade, så att andra momentet skall lyda, att det understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, icke får öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt. Deri skiljer jag mig från den förste talarens yrkande, som gick ut på detta belopps höjande till 5,000 kronor. Orsaken till denna skiljaktighet från min sida är den, att vi hörde af Herr Statsrådet, att flera mindre städer blifvit i brist på tillgångar nekade att erhålla någon del af anslaget, och uti de större samhällena finnas förmögna personer, mæcenater, hvilka lätt kunna fylla behovet, hvar emot i de mindre samhällena så icke är förhållandet. De mindre städerna skulle kanhända blifva alldeles utan något understöd till ordnandet af sådana föreläsningar, om de större städerna skulle till hvarje af sina föreningar få 5,000 kronor; jag skulle för min del gerna medgifva att det högre beloppet medgafs, om anslaget vore större, men nu anser jag att detta, som sagdt är, skulle leda derhän, att en mängd smärre städer, äfven om anslaget höjes till 20,000 kronor, dock blifve alldeles utan.

I detta yttrande instämde Herrar *Bokström, Thomasson, Carl Ifvarsson, Andersson* i Nöbbelöf, *Ekeborgh, Smith, Palmær* och *Ericsson* i Ahlberga.

Vidare anförde

Herr Andersson i Malmö: Enär jag instämt i den motion, som denna riksdag afgifvits af Herr Key i syfte att få anslaget till föreläsningskurser för arbetarne höjdt från 15,000 kronor till 20,000 kronor, skall jag anhålla, att nu få yrka bifall till densamma.

Det hufvudsakligaste skäl, Utskottet anført för afstyrkande af bifall till motionen, är, att denna Kammare i fjol afslog Utskottets hemställan om en sådan förhöjning. Detta skäl är och kan naturligtvis vara mycket talande; och jag vill icke klandra Utskottet, derför att det använt detsamma, ty om Utskottet i år föreslagit summans höjande till 20,000 kronor, skulle nog de, som hafva en annan mening, klandrat Utskottet härför. Men jag tillåter mig vänligen framställa till Utskottets ledamöter från denna Kammare, att de, i fall förslaget om anslagets höjande i år har utsigt att gå igenom, ej må allt för strängt hålla på Utskottets förslag.

Jag hade ämnat lemna en kort skildring öfver gången af föreläsningsföreningens i Malmö verksamhet. Men då Herr Ekman i

går afton lemnade en dylik skildring i fråga om föreläsningsinstitutet i Stockholm, och hvad jag skulle hafva att säga om föreningen i Malmö vore ungefär detsamma, skall jag ej trötta Kammarens ledamöter med att nu omsäga hvad i det hänseendet yttrades i går afton. Så mycket vill jag dock säga, att föreläsningsföreningens i Malmö verksamhet har varit rätt stor, sedan den kom till stånd, och att arbetarne hafva omfattat den med mycket stort intresse. Det är nemligen icke så sällan, som föreläsningarna der varit besökta af 400 à 500 personer.

Man har vid denna riksdag ömmat så mycket för arbetarnes ekonomiska väl, men jag tror att det äfven kan ligga stor vikt uppå att man ömmar för deras andliga väl, och jag tror att föreläsningsföreningarnas verksamhet är ett starkt och kraftigt medel att höja arbetarne i intellektuellt hänseende. Herr Ecklesiastikministern omnämnde i går afton, att flera mindre städer hos regeringen anhållit om understöd för anordnande af föreläsningskurser för arbetare, men att regeringen måst afslå deras begäran af brist på medel. Jag hoppas nu att Andra Kammaren, i hvad på den ankommer, söker afhjelpa denna brist och derigenom tillgodose ett behof, som efter mitt förmenande är gagneligt och trängande, genom att i likhet med Första Kammaren höja det ifrågakvarande anslaget till 20,000 kronor; hvarpå jag anhåller om proposition.

Herr Johansson i Stockholm: Sedan Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet i går afton upplyst Kammaren om det nuvarande anslagets otillräcklighet, och Herr Lyttkens nu yttrat sig för bifall till anslagets höjande, ehuru med vilkor, som icke äro till förmån för Stockholms kommun, sedan Herr Andersson i Malmö nu äfven yttrat sig i samma anda, och sedan Herr Ekman i går lemnat en sakrik redogörelse öfver förhållandena med dessa arbetareföreläsningar och derjemte anfört nödiga siffror, skall jag anhålla att blott i allmänna ordalag få yttra mig i ämnet.

De, som vid sistlidne riksdag röstade emot det högre anslagets beviljande, anförde såsom skäl, dels att man ännu icke hunnit pröfva verkningarna af hvad som redan för ändamålet beviljats, dels att det icke var så mycket de egentlige kroppsarbetarne, som icke mera qvinnor och sysslolösa personer, hvilka besökte föreläsningarna, och dels farhågan för att de större städerna och i synnerhet Stockholm skulle af det beviljade anslaget få mera än billigt vore; men från intet håll har man hört någon påstå, att anslaget vore obehöfligt eller för stort. Hvad är det då för verkningar man redan nu vill se? Har man möjligen af dessa föreläsningsinstituts styrelser, lärare eller åhörare hört uppgifvas, att verkningarna äro ringa eller mindre goda, eller har till äfventyrs någon eller några ledamöter af denna Kammare öfvervarit en eller annan af dessa föreläsningar och dervid funnit lärarne olämplige och åhörarne ouppmärksamme? Jag tror icke att så är fallet. Visserligen äro ännu inga lysande prof

*Angående
anslag till
föreläsnings-
kurser för
arbetsklassen.*
(Forts.)

*Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.*

(Forts.)

aflagda och inga stora resultat vunna, men verksamheten, i fråga om verkningarna, är ju så godt som ny, och frukterna på kunskapens träd äro högt sittande och icke så lätt åtkomliga. Det andliga ljuset har dessutom icke samma hastighet som solljuset, men nog äro väl dessa föreläsningar, som förmå att, exempelvis här i hufvudstaden, denna frestelsernas stad, hvarje vecka draga till sig icke mindre än 900 åhörare, värda någon uppmuntran, något understöd och någon uppmärksamhet. Dessa åhörare utgöras till fem sjuandedelar af kroppsarbetare, och hvarifrån komma väl dessa, hvilka trots både trug och lock gå förbi krogen till föreläsningssalen för att på lediga stunder med mognad fattningsgåfva under en och annan läsetermin inhemta mera kunskaper för det praktiska lifvet, vinna mera andlig utveckling, än de kunnat göra under barnatidens mångåriga skolgång? Icke äro de, icke ens till halfva antalet, födda i städerna, utan de, som besöka dessa föreläsningar, äro för det mesta komna från landsorten för att i städerna söka sin utkomst. Åtminstone hvad Stockholm beträffar, har jag mycket väl reda på att de af dess infödingar, som egna sig eller, rättare sagdt, måste egna sig åt grofarbete, garnisonstjänst eller annan underordnad systerställning, högst sällan bevista dessa föreläsningar. Många af dessa inflyttade hafva visserligen ingen lust för själfbildning och intet minne af tacksamhet kvar mot dem, som i deras barndom velat dem väl, detta därför att de icke kunna motstå dessa stora städers många frestelser, hvilka förqväfva både det goda som varit och lusten till hvad godt och nyttigt är. Men de, som utgöra elitcorpsen af de större städernas befolkning, bevista nog föreläsningarna och bevara i kärt minne så väl sin fosterbygd som de anförvandter och målsmän, som der vårdat sig om deras ungdom, och hoppas helt visst också att många af deras forna välgörare, hvilka nu hafva säte och stämna i denna Kammare, icke skola upphöra med denna sin välgörenhet. Och om deras hustrur, systrar och vuxna döttrar samt yngre lärare och lärarinnor från folkskolan åhöra dessa föreläsningar, kan detta icke vara annat än en glädjande företeelse, som kommer att inverka godt på det uppväxande släktet. Och äfven om en eller annan sysslolös person der infinner sig och offerar sin tioöring, kan han icke bättre använda sin tid, ty institutets alla föredrag, utan undantag, mana till flit och sträfvan samt gifva vägledning och kunskap om rätta sättet att kämpa för tillvaron. Bland de femton kommuner, hvilka till Kongl. Maj:t ingifvit ansökningar om erhållande af bidrag till innevarande års föreläsningar, står Stockholms kommun ovilkorligen främst, och äfven i fråga om inflyttning, relativt till de inföddes antal, intager den första rummet. Och då nu i Stockholm initiativet tagits till dessa föreläsningstinstitut, samt denna kommun är större och vägarne till hvad skadligt är der flera än i någon annan kommun i riket, är det väl icke mer än rätt och billigt, att denna kommun af det beviljade anslaget erhåller sin proportionella del. Farhågan för att den skall få någonting deröfver

på grund af sin nära beröring med regeringen, att den skulle få »lejonparten» eller »hela kalaset», eller »hela subberten», som det sagts, ja, en sådan farhåga har endast den rättighet att hysa, som har grundad anledning att fränkänna regeringen både insigt, pröfningsförmåga och rättvisa. Om man nu icke vill erkänna den svenska hufvudstaden att vara den svenska samhällskroppens hvarken hufvud eller hjerta, torde man dock icke kunna förneka, att han utgör medelpunkten i denna samhällskropp, och finnes det något ljus, någon upplysning i denna medelpunkt, är det väl onekligt, att dess strålar skola sprida sig till hela den öfriga samhällskroppen, lika väl som det mörker, hvilket här finnes, icke stannar endast på denna enda fläck. Derför kan man väl säga, att det är till gagn och nytta för alla delarne, om man bereder medelpunkten tillfälle att arbeta i ljusets och sanningens tjänst. Att anslaget icke beviljades i följd till följd af de dåliga tiderna och tryckta konjunkturerna samt talet om att man måhända kunde använda statsverkets öfverskott till bättre ändamål än detta, torde icke fortfarande få utgöra giltiga skäl för afslag på det begärda anslaget, emedan, om det är sant att kunskap är källan till välstånd och att i välståndets spår följer ordningssinne och laglydnad, återbäres inom kort och i dubbel måtto hvad som offras, och ju förr uppoffringen sker, desto fortare verkan.

Jag har under loppet af de år, som jag tillhört denna Kammarare, hört än den ene ledamoten af Stats-Utskottet än den andre yttra om så små anslag som detta: »Ja, vi kunde icke i Stats-Utskottet besluta annat eller komma till annat resultat, men Kammararen kan ju göra som den tycker.» Jag hörde också nyligen min ärade vän, Herr Danielson, yttra vid behandlingen af nionde hufvudtiteln och en af dess punkter, att i Stats-Utskottet hade de icke kunnat besluta annorlunda, men nu har Kammararen frågan i sin egen hand, sade han, samt kan besluta hvad den vill. På grund af detta hans yttrande fick frågan en annan utgång än i Utskottet. Jag hoppas, att, då Herr Danielson icke är här närvarande, någon annan af Stats-Utskottets öfrige ledamöter ville yttra sig i samma vänliga riktning, och ingen af dem hålla allt för strängt på nu föreliggande utlåtande. I denna förhoppning anhåller jag att vördsamt få yrka bifall till motionärens förslag, oförändradt.

Häruti instämde Herrar *Vilh. Carlson* och *Jak. Erikson*.

Herr Ekdahl yttrade: Jag ber att få yttra blott ett par ord. Ehuru de städer, som jag representerar, icke kunna komma i åtnjutande af dylika anslag, vill jag ändock tillstyrka det förslag, som blifvit väckt af Herr Key, emedan jag anser att ett anslag af endast 15,000 kronor för ett så viktigt ändamål är alldeles otillräckligt. Till och med 20,000 kronor synas mig otillräckliga, men det är dock något bättre. Hvad Stockholm särskildt beträffar, synes mig en stad af sådan storlek vara i behof af högre anslag för

*Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.*

(Forts.)

Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

ett sådant ändamål, som här är i fråga, än andra städer; och då nu Andra Kammaren beviljat anslag till så väl »Acta Mathematica» som till »Nordisk Familjebok», som kommer de bemedlade klasserna till godo, så anser jag det vara i sin ordning, att Kammaren äfven för detta ändamål beviljar det anslag, som därför blifvit begärdt. Jag anhåller derfor att få yrka bifall till Herr Keys motion.

Herr Hedin: Jag anhåller att få erinra Kammaren derom, att synnerligen behjertansvärda skäl blifvit anförda för den i motionen förekommande bestämmelsen om rätt för Kongl. Maj:t att, då särskilda förhållanden sådant föranleda, få öka beloppet till högst 5,000 kronor. Jag fruktar att en och annan ledamot af Kammaren kan hafva förbisett skilnaden i detta fall mellan motionen och det nyss framställda förslaget, genom hvilket denna rätt blifver Kongl. Maj:t fränkänd.

Vidare anhåller jag, med anledning af hvad jag från ett och annat håll hört yttras, att få intyga, att, om någon skulle hysa misstro till arbetareinstitutet i Stockholm i det hänseendet, att icke all politik och alla religiösa strider skulle vara uteslutna från dess föreläsningar, sådana misstankar hittills varit oberättigade. På grund af egen erfarenhet och många hundra andras omdömen vågar jag försäkra, att en sådan föreställning om den verksamhet, som blifvit institutets energiske föreståndare anförtrodd, icke är grundad.

Jag anhåller i öfverensstämmelse med reservationen om bifall till motionärens förslag.

Med Herr Hedin instämde Herrar *P. A. Siljeström, Joh. Ohlsson, Fredholm* i Stockholm, *Hammarlund, von Friesen, Beckman, Gustafsson, Östberg, Arnoldson, Oléhn* och *Ahlström*.

Herr O. B. Olsson: Jag vill se denna sak hufvudsakligen från den synpunkt, att det här icke är så mycket fråga om, huruvida summan skall höjas till 20,000 som mera om bestämmelserna för erhållande af bidrag till det ändamål, som med dem afses. Jag anser det nemligen icke tillräckligt för vissa kommuner att icke få åtnjuta mer än 3,000 kronor af dessa medel, ty man bör göra skilnad mellan de olika kommunerna. Skilnaden mellan en kommun på 100,000 invånare och en landsortsstad med t. ex. 10,000 invånare är så stor, att den i detta afseende bör tagas i betraktande. Då härtill kommer, hvad Stockholm beträffar, att stadsfullmäktige beviljat ett anslag å 5,000 kronor, och en enskild person derjemte lemnar 1,000 kronor, hvadan denna kommun af enskilda personer har garanteradt 6,000 kronor, så synes det mig vara en orättvisa, att en sådan kommun med öfver 200,000 invånare icke skall kunna få mer än 3,000 kronor af de medel, som Riksdagen för sådant ändamål anvisar. Härtill kommer dessutom, att Stockholms arbetareinstitut under föregående år varit i åtnjutande af ett bidrag från

statskassan å 5,000 kronor, men fått detta nedsatt till 3,000 kronor. Detta torde få anses orätt och oförtjent. Jag har åtskilliga gånger åhört dessa föreläsningar och funnit dem goda och nyttiga för den publik, som de varit afsedda för. Det är således enligt min tanke en orättvisa, som vederfares egentligen Stockholms kommun, om Utskottets förslag, hvad beträffar det högsta bidrag någon kommun får åtnjuta, nu blir antaget. Då härtill kommer, att Stockholms arbetareinstitut, som ursprungligen hade föreläsningar på endast ett ställe, nu har filialer icke blott på Söder utan äfven på Kungsholmen, så kan man väl fråga, om det kan vara rättvist, att en så stor kommun icke får åtnjuta samma belopp, som den förut haft, eller 5,000 kronor.

På grund af hvad jag nu anført, anser jag det finnas stora skäl för att yrka bifall till Herr Keys motion, hvarom jag äfven anhallér.

Herr Magn. Jonsson: Jag skulle icke hafva begärt ordet i denna fråga, om jag icke ansåge mig nödsakad att återföra i Kammarrens minne, att Stats-Utskottet förlidet år tillstyrkte att summan skulle höjas till 20,000 kronor. Till detta tillstyrkande medverkade äfven jag med min röst, men då saken förekom i Kammarren, röntede den ett ganska skarpt motstånd, och denna Kammarre i likhet med Första Kammarren nedsatte summan till 15,000 kronor. Vid sådant förhållande fann jag mig inom Utskottet icke nu kunna förorda summans höjande, då jag ansåg min pligt bjuda att respektera Riksdagens beslut. Men jag vill dock säga, att skulle Riksdagen i år vilja höja summan, är det ingalunda mig emot. Dock vill jag fästa uppmärksamheten på, huru Utskottet genom ett sådant beslut skulle blifva behandladt. Jag undrar, huru det Utskott skulle anses fylla sin pligt, som, i strid med Kammarrens förut uttalade önskningsar, skulle tillstyrka ett anslag gång efter annan. Jag ber därför att man ej skjuter skulden på Utskottet, utan må Kammarren sjelf taga ansvaret på sig. Jag yttrade mig i frågan förlidet år två särskilda gånger och sökte dervid framvisa behöfligheten af summans höjande, emedan såsom det nu är stäldt, en del kommuner få för litet anslag, och andra alls intet. Under sådana förhållanden är det helt naturligt att jag icke vill göra något yrkande, utan öfverlemnar till Kammarrens eget godfinnande att handla konsekvent eller inkonsekvent.

Herr Thomasson: Jag har begärt ordet endast för att rätta ett misstag, hvartill jag gjorde mig skyldig, då jag instämde med Herr Lyttkens. Han ville visserligen, att anslaget skulle bestämmas till 20,000 kronor, men jag förbisåg, att han icke ville medgifva högre understödsbelopp för hvarje anstalt än 3,000 kronor. Jag inser för min del mycket väl, att det är i de större städerna och i synnerhet i Stockholm, som dessa föreläsningar äro behöfliga och

*Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)*

Angående
anslag till
föreläsning-
skurser för
arbetsklassen.

kunna göra mesta gagnet, och min mening var därför att yrka bifall till motionen oförändrad, så att understödet till en kommun kan få utgå med 5,000 kronor.

Jag yrkar således bifall till Herr Keys motion.

(Forts.)

Herr Sven Nilsson: Då ingen hittills yrkat bifall till Utskottets förslag, skulle det kunna vara onödigt att yttra sig i frågan, då det deraf vill synas, som om åsigterna i Kammaren i denna fråga ändrat sig sedan förlidet år. Men då Herr Lyttkens yrkat, att högre bidrag till en och samma kommun än 3,000 kronor icke finge lemnas, så ber jag att få lägga Kammaren på hjertat att icke antaga detta förslag, utan det som redan är antaget i Första Kammaren. Jag tror för min del att i de större städerna och särskildt i hufvudstaden behöfvas föreläsningar af den ifrågasatta beskaffenheten. Då så är förhållandet, och det derjemte är tydligt att kostnaderna för dylika föreläsningar i de större städerna skola blifva betydligt större än i de mindre, torde ett belopp af 5,000 kronor vara det minsta, som för ändamålet behöfs i dessa städer. Jag ber också att få erinra derom, att Stockholms arbetareinstitut redan af statsmedel under flera år åtnjutit ett bidrag af 5,000 kronor, hvilket belopp man trodde skulle kunnat beviljas detta institut, äfven med de nuvarande vilkoren, men hvilket icke har kunnat ske, och om Herr Keys motion bifalles, hvarigenom Stockholms arbetareinstitut kommer i åtnjutande af hvad Riksdagen förut beviljat detsamma, kan jag icke tro annat än att regeringen af öfverskottet äfven skall sättas i bättre tillfälle att räcka äfven andra städer, som äro i behof, en hjälpsam hand. Jag yrkar således bifall till Herr Keys motion, hvilken redan är af Första Kammaren bifallen, och jag hemställer till Kammaren, om det kan vara skäl att längre uppehålla denna tvistefråga emellan Kammaren och Stockholms arbetare och derigenom vidmakthålla en strid, som i en måhända ej aflägsen framtid kan blifva obehaglig nog.

Herr *Gumelius* instämde med Herr Sven Nilsson.

Herr Pehrsson i Törneryd: Då ingen yrkat bifall till Statsutskottets förslag, så ber jag att få göra det i allra största korthet. Jag gör det synnerligast därför att jag af en af arbetareinstitutets i Stockholm målsmän hört förklaras, att målet för institutets verksamhet vore att meddela arbetarne en »fullt vetenskaplig bildning». Detta synes mig vara något egendomligt. För min del får jag säga, att jag icke tror arbetaren i första hand är i behof af en fullständig vetenskaplig bildning, utan i stället af nödiga fackkunskaper, och om han derjemte har kännedom om naturvetenskaperna, så bör detta i allmänhet vara hvad han företrädesvis kan behöfva. Jag har åberopat de ord, som fälles af arbetareinstitutets i Stockholm nyss antydde målsman, hvilka ord synas mig mana till var-

samhet i anslagsväg i detta fall, och jag vill blott tillägga, att jag för egen del ingalunda är någon ovän af att höja arbetarne i intellektuelt hänseende, tvärt om. Men jag anser att vi kunna för ändamålet i fråga för närvarande stanna vid det anslag som förut beviljats, till dess vi blifva i tillfälle att se frukterna deraf. Blifva dessa goda, må då Riksdagen höja anslaget. Men till dess förvissning vunnits derom anser jag att man bör stanna vid det belopp, som hittills utgått och som är hvad Stats-Utskottet föreslagit, hvarför jag ock yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Angående
anslag till
föreläsnings-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

I detta anförande instämde Herrar *Boström, Janson* i Karlshed, *Thermænius, Redelius, Pettersson* i Alfveta, *Magnusson* och *Persson* i Gärtstad.

Herr Palmær anförde: Då jag instämde med en föregående talare, förbisåg jag, att han visserligen ville höja beloppet till 20,000 kronor, men att detta skulle ske under det särskilda vilkor, att intet understöd finge utgå med högre belopp än 3,000 kronor. Min mening var att instämma i Herr Keys förslag, och jag skall därför nu yrka bifall till detsamma.

Herr Hammarlund: Jag ber endast få göra en liten erinran angående denna sak. Anslaget till föreläsningskurser för arbetsklassen synes mig vara likartadt med anslaget till folkhögskolorna å landet. Till folkhögskolorna utgår enligt Riksdagens beslut dels ett förslagsanslag på 40,000 kronor, dels ock 15,000 kronor till understöd åt medellösa elever. De 40,000 kronorna äro förslagsanslag, hvilket alltså får i fall af behof öfverskridas. För år 1884 — jag har nu ej till hands uppgiften för 1885 — utanordnades också 53,250 kronor, hvadan folkhögskolorna nämnda år kostade staten 68,250 kronor. Dessa skolors antal var 22, och då för dem utgår öfver 68,000 kronor, kan det väl icke vara obilligt att för motsvarande anstalter i städerna — minst 15 till antalet — få utgå 20,000 kronor af statsmedel.

Om man tager hänsyn till antalet elever vid folkhögskolorna, skall man finna att hvarje elev kostade staten 80 kronor. När man nu vet, att antalet lärjungar vid arbetareinstituten är väsentligt större, kommer statens utgift för hvar och en af dem att uppgå till ett ofantligt mycket mindre belopp.

Om full likställighet skall vinnas, borde detta anslag, i likhet med anslaget till folkhögskolorna, uppföras såsom förslagsanslag, så att det kunde få öfverskridas, om behofvet så gjorde nödigt, utan att Riksdagen för hvarje särskild gång behöfde härom besluta. Motion härom föreligger emellertid icke nu, hvadan jag inskränker mitt påstående till att yrka bifall till Herr Keys motion.

Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

Herr Lyttkens: En af Stats-Utskottets ledamöter sade, att han först ville se frukterna på det intellektuella arbetsområde, som här är i fråga, innan han ville förhöja anslaget. Jag vill då säga, att på det området ser man icke frukterna ögonblickligen, utan dem kommer först framtiden att visa. Det är omöjligt att få se dessa frukter lika snart som då man sår säd, då man ju snart nog kan se huru det kommer upp och växer ut. Vi kunna knappast tala om att genast få se frukterna af denna undervisning, men de äro dock stora och väsentliga. Okunnigheten är samhällets farligaste fiende. Exempel från utlandet, der arbetarne lemnats i sådan okunnighet, visa hvart det bär. Låtom oss icke pruta på dessa 5,000 kronor, utan låtom oss se till godo de arbetsklasser, som nu stå i begrepp att arbeta sig upp i bildning och till allmän jemlikhet; det är på bildningens väg de skola komma dit, och hvarje steg de gå på denna väg bär god frukt.

Här har man fäst sig vid att icke jag vill gifva mera än 3,000 kronor till hvar och en af Stockholms arbetareinstitut och föreningar. Ja, detta är därför att Stockholm har så godt om mecenater att de kunna fylla hvad som fattas i den behöfliga summan. 20,000 kronor förslå icke långt att dela på, då man skall gifva 5,000 kronor till hvarje förening eller institut. Vi hörde från statsrådsbänken, att många framställningar inkommit från mindre städer med begäran om anslag, men att regeringen måst neka sådant på den grund att penningarna icke räckte till. Jag skulle vilja höja summan till ännu högre belopp än 20,000 kronor och då medgifva begäran om 5,000 kronor till de inrättningar, som sådant behöfde, men som ingen motion derom förelegat, kan detta nu icke ske. Derfor vidhåller jag min förut uttalade åsigt om beloppets storlek och fördelning, så att regeringen icke må komma i den obehagliga ställning att behöfva säga *nej* till de mindre städerna.

Jag anhåller således fortfarande om bifall till Stats-Utskottets förslag med den förändring, att i stället för 15,000 sättes 20,000 kronor; och det vore ett vackert drag, om Andra Kammaren utan votering bifulle framställningen om det högre beloppet.

Herr Börjesson instämde med Herr Lyttkens.

Herr Gustafsson: Jag begärde ordet i denna fråga i går afton, men afstod derifrån för att ej förlänga diskussionen. Jag har nu åter måst begära ordet i anledning af Herr Per Pehrssons yttrande, hvilken ansåg att man kunde vänta med anslagets höjande ett år eller par, till dess man hunnit se frukterna af institutens verksamhet. Samma yttrande fälades också vid förra riksdagen af den ärade Herr vice Talmannen. Nu har ett år gått, och vi hafva samlat frukten af detta års verksamhet. Och resultatet är alldeles detsamma nu som då, att anslaget varit till välsignelse och att instituten fyllt sitt ändamål. Hvarför då icke på grund af denna

erfarenhet göra den ökning som är i fråga? Jag hörde i går en talare här i Kammaren uttala att han gerna såge, att regeringen begärde en ännu högre summa än nu är i fråga, t. ex. 30 till 40 tusen kronor, ty han trodde att detta anslag till arbetarnes upplysning skulle kunna befria oss från de brytningar, som förekommit i andra länder. Jag delar icke denna åsigt, ty samhället kan icke för så godt pris afbörda sig den skuld, hvori det står till de arma och betryckta. Men vi skola dock visa att vi vilja det. Jag tror icke dermed att man kan afvärja den stora rörelsen och uppgörelsens dag. Men det är bättre att arbetarne, till dess denna dag kommer, vunnit upplysning, ty uppgörelsen blir då lättare. När man väntar en stormflod, så ser man i god tid till, att dammarne öppnas, så att icke floden går öfver sina bräddar och öfversvämmar äfven den odlade jorden.

Jag anhåller om bifall till Herr Keys motion.

Herr Nyström: Jag har blifvit uppkallad af Herr Lyttkens' yttrande; derpå vill jag blott svara så: fruktar du slafven, när han sin boja bryter, så är det bäst att du sjelf hans boja bryter. Och en af de bojor, som det här gäller att bryta, är okunnigheten. Naturligtvis vore det en öfverdrift att tänka eller säga, om något sådant verkligen blifvit sagdt, att de föreläsningar hvarom här är fråga skulle vara ännade att gifva arbetaren en grundlig vetenskaplig bildning; men äfven om man medgifver detta, så följer deraf dock icke, att ju ej denna verksamhet syftar åt rätta hållet, såsom ett aktningsvärdt försök att lösa arbetaren ur okunnighetens slafveri. Och med de garantier, som i förslaget äro uppställda, och med den offentlighet, hvarmed undervisningen pågår, synes mig icke några skäl förefinnas för de farhågor, som blifvit från åtskilliga håll uttalade, hvarför jag beder att få yrka bifall till Herr Keys motion.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har förut instämt med Herr Lyttkens och hade icke ämnat begära ordet, men då jag hörde en talare nämna, att man icke skulle tro att arbetarne nöjde sig med så litet som här vore fråga, så kunde jag icke tiga. Jag tror, liksom denne talare, att man icke genom ett anslag af denna beskaffenhet kan förekomma alla de anspråk med ty åtföljande brytningar, som från det hållet må kunna uppstå. Men skilnaden består deri, att, om arbetaren är upplyst, så begriper han hvad som är rätt eller icke rätt, men om han är okunnig, begriper han icke detta; och om man i senare fallet gör honom aldrig så stor rättvisa, så tror han ändå sig vara orättvist behandlad. Är han deremot kunnig och förstår hvad rätt och billighet är, fordrar han ingen ting som är obilligt; i så fall kunna brytningarna förmildras, om än icke helt och hållet förekommas. De oförnuftiga och de som icke vilja lära något kan man naturligtvis icke vare sig genom det ena eller andra

*Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)*

Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

medlet förbättra, men de förståndiga kunna vinnas genom upplysning.

När jag instämde med Herr Lyttkens skedde det hufvudsakligen med afseende på hans yrkande om anslaget höjning från 15 till 20 tusen kronor. Jag tänkte dervid mindre på beloppen 3 eller 5 tusen kronor åt hvarje kommun; oaktadt jag anser att han hade rätt äfven i det. Men då Första Kammaren beslutit höja beloppet till 20,000 kronor samt med föreskrift att 5,000 kronor skall vara maximum för hvarje kommun, så anser jag, att Andra Kammaren bör biträda detta beslut. Jag tror att ett enhälligt beslut i denna fråga skulle göra ett godt intryck på flera än ett håll och anser därför icke att frågan bör ställas på votering, hvilket skulle kunna inträffa, om en del af Kammarens ledamöter vidhålla maximums bestämmande till 3,000 kronor och en del till 5,000 kronor. Jag vill sålunda på det varmaste förorda bifall till hvad motionären föreslagit äfven i detta hänseende, d. v. s. att anslaget höjes från 15 till 20 tusen kronor med de af motionären föreslagna bestämmelser rörande medlens fördelning.

Häruti förenade sig Herrar Friherre *Nordenskiöld*, *Truedsson*, *Göransson*, *Winkrans*, *Gust. Ericsson*, *Smedberg*, *von der Lancken*, *Björkman*, *Jönsson* i *Mårarp*, *Andersson* i *Lysvik* och *Jonsson* i *Hof*.

Herr Grefve Sparre: I motsats till den siste talaren, ber jag att få yrka bifall till Herr Lyttkens förslag. Jag gör det på följande skäl. Redan förut har det varit bestämdt, att icke mer än 3,000 kronor skulle utlemnas till något särskildt institut. Likväl har det i dag blifvit här upplyst, att Stockholm redan har 5,000 kronor i anslag på det sätt, att sjelfva arbetareinstitutet åtnjuter 3,000 kronor och såsom jag tror en filial dertill eller om det är ett särskildt institut, hvilketdera vet jag icke rätt, bekommer 2,000 kronor. Om nu saken ordnas på det sättet, att man kan låta olika inrättningar i en och samma stad få hvar och en sitt understöd, skulle, om reservanternes förslag antages, dessa 2 institut i Stockholm få tillhoppa 10,000 kronor och sålunda det öfriga landet blifva i samma författning som hittills, nemligen att de med ett par undantag ej få något alls. Jag vet flere kommuner, som i två år begärt att få bidrag af detta anslag, men hafva intet fått, därför att så stor summa åtgått för Stockholm. Jag ber därför att få instämma i det af Herr Lyttkens framställda förslag.

Jag aktar i öfrigt icke nödigt att inlåta mig på något besvarande af den värde talarens på stockholmsbänken yttrande. Jag tror icke det vara rätt lämpligt att såsom han taga Kammarens tid i anspråk med tal om dessa omstörtningar, dessa revolutioner, och allra minst att söka förmå oss till bifall genom att säga, att detta är blott en ringa del af den skuld, hvori samhället står till de

fattiga och betryckta. Jag tror att vi alla med nöje lemna hvad som här är i fråga såsom ett bidrag till arbetarnes upplysning. Men jag anser det icke vara lämpligt eller värdigt att detta bifall yrkas under hot, eller med en påminnelse till just arbetarne, att detta blott är en liten del af den skuld, hvori samhället står till dem. Jag har endast velat gifva detta till känna för att förekomma dylika utfall för framtiden.

*Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.*
(Forts.)

Med Herr Grefve Sparre instämde Herr *Pehrsson* i Norrsund.

Herr Gumælius: Jag skulle hafva kunnat inskränka mig till att instämma i hvad förut blifvit sagdt, men det var med anledning af ett yttrande af den siste talaren, som jag begärde ordet.

Han talade om, att den kommun han tillhörde hade tvenne gånger sökt att få någon del af detta anslag, men blifvit tillbakavisad, därför att Stockholms kommun fått så stor del. Jag undrar likväl huruvida icke detta berott derpå, att första gången, som papperen kommo in till departementet, befunnos de icke vara klara, och andra gången derpå, att en ofantligt inflytelserik medlem af denna Kammare ref sönder hela frågan.

Herr Thermænius: Med anledning af att en talare på stockholmsbänken uppdragit en jemförelse mellan folkhögskolor och arbetareinstitut, så vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att folkhögskolorna och deras undervisning äro ordnade på helt annat sätt än arbetareinstituten med deras föreläsningar. *Folkhögskolan* vill nemligen upptaga och fullfölja undervisningen der *folkskolan* slutar; den förra vill bygga vidare på den grund, som är lagd af den senare, något som icke kan sägas vara fallet med arbetareinstituten. Det vore därför enligt min tanke önskvärdt, att arbetareinstituten blefve ordnade på samma sätt som folkhögskolorna, ty derigenom skulle de kunna medföra mycket större nytta för det praktiska lifvet än hvad de nu genom sina föreläsningar kunna åstadkomma.

Herr Waldenström: För min del anser jag det vara en ofantligt vacker idé, som funnit ett uttryck i dessa föreläsningar för den arbetande klassen, och betydelsen af dessa föreläsningar har här blifvit på ett behjertansvärdt sätt framhållen af flere framstående talare. Om det således vore fråga om att höja det här begärda anslaget af 20,000 kronor till 40,000 eller 50,000 kronor, så skulle jag icke lägga min röst deremot. Men hvad jag trott mig finna af diskussionen är, att frågan *icke* egentligen gäller, huruvida anslaget till föreläsningar för arbetare skall höjas från 15,000 kronor till 20,000 kronor, utan egentligen, huruvida *Stockholms stad* skall kunna få mer än den för närvarande har till sitt arbetareinstitut. Den i motionen gjorda hemställan om höjande af anslaget i allmänhet från 15,000 kronor till 20,000 kronor har, att döma af diskus-

Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

sionen, icke varit annat än en förevändning för att få igenom ett större anslag åt *Stockholms* arbetareinstitut. Under sådana förhållanden kan jag icke annat än förena mig med Herr Lyttkens i hans yrkande. Jag skall hjertligt gerna gifva min röst till att anslaget höjes från 15,000 till 20,000 kronor, och jag tror icke att man bör tala derom, att den, som det yrkar, sätter sig mot arbetarens upplysning, eller har något mot, att föreläsningar hållas för arbetare. En sådan anklagelse kan icke hafva något berättigande, derest man icke under orden förutsätter ett motiv, som man icke eger rätt förutsätta, då det icke blifvit uttaladt. Jag säger alltså, att jag instämmer med Herr Lyttkens i det yrkande, att anslaget må höjas från 15,000 till 20,000 kronor, men att åt intet institut må beviljas mer än 3,000 kronor om året. Och detta gör jag särskildt på den grund, att chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet i går upplyste, att i fjol inkommit flera ansökningar — bland andra äfven från Lund — om del i det af Riksdagen beviljade anslaget, hvilka ansökningar dock måst afslås, därför att det för ändamålet beviljade anslaget icke räckt till. Beviljas nu ytterligare dessa 5,000 kronor, så behövas de mer än väl för sådana städer, som hittills icke haft men nu kunna önska anslag till arbetareföreläsningar. Att dessa få sina behof tillfredsställda, anser jag mycket viktigare, än att Stockholm får 2,000 kronor mer af staten än det *redan* har, och det så mycket mera som det icke kan annat än förundra mig, att en sådan inrättning, som arbetareinstitutet, icke i hufvudstaden skall hafva så stora sympatier, att det inom den samma kan få dessa 2,000 kronor, utan skall nödgas att uti Riksdagen uppväcka en diskussion så lång, att den snart kostar lika mycket som hela den begärda anslagstillökningen skulle utgöra.

Herr Joh. Ohlsson: Det förvånar mig att Herr Waldenström, med sin klara uppfattning i öfrigt, icke kan finna, att en kommun på mer än 200,000 invånare, som Stockholm nu har, skall för det ändamål, hvarom nu är fråga, hafva ett större behof än de mindre stadskommunerna. Huru otillräckligt statsanslaget för Stockholm varit, visar sig bäst deraf, att förutom de 5,000 kronor, som staden anslagit för liknande ändamål till borgareskolan, har staden anslagit till arbetareinstitutet 5,000 kronor och till föreläsningar inom arbetareföreningen 3,000 kronor, således tillsammans 13,000 kronor. Detta visar ju, att behofvet för Stockholm är betydligt större än på något annat håll.

Jag yrkar bifall till Herr *Keys* förslag.

Herr Waldenström: Jag skall be att få upplysa Herr Ohlsson om, att jag verkligen har så pass godt hufvud att jag förstår, att Stockholm i detta afseende har ett större behof än öfriga städer. Derom kan således icke vidare blifva något tal. Jag har därför ingenting emot att Stockholm får 3,000 kronor till sitt arbetare-

institut, medan de andra få 1,000 kronor. Så vidt jag vet, finnes det ingen stad mer än Stockholm, som fått 3,000 kronor. Jag tror, att Gefle fick 1,000 à 1,500 kronor eller något deröfver. Jag minnes ej rätt summan. Om det vore ett större anslag än 20,000 kronor, som stälts till Kongl. Maj:ts disposition, skulle jag icke hafva något emot, att Stockholm finge 5 eller 10 tusen kronor, men då beloppet icke är större, kan Stockholm mycket väl nöja sig med 3,000 kronor, under det att de andra städerna få 1,000 eller 500 kronor eller hvad de nu kunna behöfva.

*Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)*

Herr Jonson i Fröstorp: Vi hafva både i går afton och i dag hört så långa föreläsningar i denna fråga, att jag tror Kammaren kan vara ganska trött derpå, men då icke flere än en ledamot af Utskottet försvarat Utskottets förslag, skall jag i likhet med talaren på blekingebänken yrka bifall till detsamma, emedan jag anser Utskottet hafva gifvit goda och fullgiltiga skäl för det slut, hvartill Utskottet kommit.

Herr von Friesen: Med anledning af den ärade talarens på geflebänken yttrande ber jag få upplysa, att, det af Riksdagen för förlidet år beviljade extra anslag af 15,000 kronor till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningsskurser för arbetsklassen, är sålunda fördeladt, att

Arbetareinstitutet i Stockholm erhållit	Kr. 3,000.
Arbetareföreningens föreläsningssstyrelse i Stockholm	» 1,500.
Upsala	» 1,000.
Jönköping	» 500.
Malmö	» 3,000.
Göteborg	» 3,000.
Örebro	» 500.
och Gefle	» 2,500.

Man borde kunna antaga, att representanten från denna sistnämnda stad tagit bättre reda på förhållandena, åtminstone i hvad de röra detta samhälle, innan han sökt att genom sina uppgifter inverka på Kammarens beslut.

Om det också är sant, att Stockholm har stora tillgångar, så försäkrar jag, att Stockholm också har stora utgifter, och hvad särskildt kostnaderna för undervisningsändamål angår, så går folkskolans årliga budget numera upp till öfver 800,000 kronor. Jag vågar påstå, att de små samhällena hafva lika stora tillgångar i förhållande till sina utgifter som Stockholm.

Herr Hellgrén: När denna fråga för första gången var föremål för behandling i Riksdagen, så var det på grund af en motion af Herr Ola Andersson i Burlöf om beviljande af 20,000 kronors an-

Angående
anslag till
föreläsnings-
kurser för
arbetsklassen.

(Forts.)

slag för detta ändamål. Då uppstod samma tvist som nu, och det väcktes 10 à 11 särskilda förslag. Jag yrkade då afslag på hela frågan, och det yrkandet vann denna Kammares och sedan Riksdagens bifall. Under diskussionen nu har man hört att den ene vill så och den andre så, och hvad jag då förutsade är, att man icke skall sluta med denna summa, utan småningom fordra allt mer och mer, ty det visar sig att denna fråga utgör ett ständigt tvistefrö mellan de olika städerna. Jag anser att Stockholm är den kommun, som helst borde hafva denna summa, och i Stockholm finnes öfverflöd på personer, som gerna önska uppträda som föreläsare; därför skulle jag önska, att *hela* denna summa blefve anslagen till Stockholm *ensamt*, så att de andra blefve helt och hållet utan. Då kunde man derigenom slippa dessa tvister, som ständigt komma tillbaka.

Jag vill emellertid icke nu gå så långt, som jag gjorde första gången denna fråga var före, och yrka rent afslag, utan jag kommer att ställa mig på deras sida, som yrka bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de meningar, som förekommit, gaf Herr vice Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels på bifall till densamma med den af Herr Lyttkens under öfverläggningen föreslagna förändring, dels slutligen ock på afslag och bifall i stället till Herr A. Keys i ämnet väckta motion; och fann Herr Talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd. I anledning deraf och för bestämmande af kontrapositionen upptog Herr vice Talmannen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det på bifall till Utskottets hemställan oförändrad nu förklarades hafva flertalets röster för sig. Men äfven angående kontrapositionen äskades votering, hvadan först uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition, så lydande:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om 89:e punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 12 antager yrkandet om bifall till Utskottets förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit det af Herr Lyttkens under öfverläggningen framställda yrkande.

Den omröstning, som företogs enligt denna proposition, utföll med 116 ja mot 42 nej; i följd hvaraf propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande lydelse:

Ang. anslag till föreläsningkurser för arbetsklassen.

(Forts.)

Den, som vill, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets hemställan i 89:e punkten af Utlåtandet N:o 12, bifaller Herr A. Keys i ämnet väckta motion, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets omförmälda hemställan.

I den senare voteringen röstade 68 ledamöter Ja, men 87 Nej; och hade Kammaren alltså beslutat enligt Nej-propositionens innehåll.

Punkten 90.

Bifölls.

Punkten 91.

I fråga om statens medverkan till nykterhetens befrämjande hade följande förslag blifvit framställda:

Angående anslag till nykterhetens befrämjande inom landet

m. m.

(Forts.)

af Herr *E. M. Grenholm* (motion i Första Kammaren N:o 47),

»att Riksdagen ville för sin del besluta, att af allmänna medel ett anslag af 15,000 kronor ställes till regeringens disposition för att efter ompröfning under nästkommande år 1887 fördelas bland befintliga föreningar eller personer, som verka för nykterhetens befrämjande inom landet»;

af Herr *E. W. Wretling* (motion N:o 110 i Andra Kammaren),

»att Riksdagen behagade anvisa ett anslag af femtontusen (15,000) kronor för år 1887, att ställas till regeringens förfogande för att enligt hennes bepröfvande användas till nykterhetsverksamhetens befrämjande inom riket»;

samt af Herr *A. G. Jönsson* i Mårarp (motion N:o 55 i Andra Kammaren),

Andra Kammarans Prot. 1886. N:o 46.

Angående
anslag till
nykterhetens
befrämjande
inom landet
m. m.
(Forts.)

»att Riksdagen måtte af statens medel bevilja ett extra anslag af 1,800 kronor, att af Kongl. Maj:t utdelas i 3:ne pris, ett å 1,000, ett å 500 och ett å 300 kronor till dem, som inkomma med de bästa täffingskrifter till läsebok för folkskolan om kroppens vård, dess näring och njutning med särskildt betonande af rusdryckernas förderliga inflytande så väl i ekonomiskt och sedligt som sanitärt hänseende.»

Utskottet hemställde,

»att förevarande af Herrar Grenholm m. fl. väckta motioner må endast på det sätt bifallas, att Riksdagen på extra stat för år 1887 anvisar och ställer till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af 8,000 kronor, att i mån af behof användas såsom understöd till utgifning och spridning på lämpligt sätt af sådana skrifter, som afse att utbreda kännedomen om rusdryckernas verkan på människokroppens organism och särskildt de vådliga följderna af dessa dryckers missbruk.»

Efter föredragning häraf anförde:

Herr Magnus Jonsson: Såsom af betänkandet synes, har jag låtit anteckna mig som reservant emot den nu föredragna punkten, icke därför att jag ansett summan vara för stor för det ifrågasatta ändamålet, utan därför att, enligt min uppfattning, Kammaren icke handlar i full konsekvens med sina förut fattade beslut. Vi veta, att helt nyligen afgjordes två motioner, som afsågo att minska superiet åtminstone på söndagarne. Hade dessa motioner bifallits, hade man vunnit mera, än hvad man nu åsyftar att vinna med dessa 8,000 kronor. Det är med anledning deraf som jag velat gifva min åsigt tillkänna. Jag tycker nemligen att det skulle vara högst märkvärdigt, att man den ena gången arbetar för och den andra emot dryckenskapslastens inskränkande.

Det är endast detta jag velat uttala; för resten gör jag icke något yrkande.

Herr Wieselgren: Just därför att Andra Kammaren någon gång fattat beslut, som nykterhetsvännerna icke ansett vara lämpliga för nykterhetsrörelsens befrämjande, torde det vara desto mera skäl att nu fatta ett sådant beslut, som Utskottet föreslagit. Långt ifrån att det af den föregående talaren anmärkta förhållande kan vara något skäl till afslag, måste det ytterligare tala för bifall; och jag kan vitsorda behofvet af understöd för nykterhetsvännernas sträfvan i den ifrågasatta riktningen. Svenska nykterhetssällskapet, som jag, sedan många år tillbaka, har äran tillhöra, har till ändamål, bland annat, att genom skrifers utgifning och spridning söka motverka bruk af rusdrycker. Nykterhetssällskapet har äfven i detta syfte spridt kring landet ett antal skrifter i ämnet, men sällskapet har icke kunnat åstadkomma någon skrift af det mera vetenskapligt

speciella syfte, som här torde vara i fråga, emedan hvarje sådant betingar ett så högt författarehonorarium och deras spridning i stor skala så ansefliga kostnader, att sällskapet tillgångar dertill varit otillräckliga. Jag skall af anförda grunder vördsamt hemställa, att Kammaren måtte lemna sitt bifall till hvad Utskottet föreslagit.

*Angående
anslag till
nykterhetens
befrämjande
inom landet
m. m.*

(Forts.)

Häruti förenade sig Herrar *Willh. Carlson, Söderblom, Gust. Ericsson, Hammarberg, Jonsson* i Hof, *Toll, O. Melin* och *Helander*.

Herr *Pettersson* i *Alfvesta*: Jag vill endast på detta sätt hembära min tacksägelse till Utskottet för framställningen af föreliggande förslag, till hvilket jag anhåller om bifall.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 92 och 93.

Biföllos.

§ 3.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos Stats-Utskottets nedan nämnde Utlåtanden:

N:o 46, i anledning af väckt motion om tillägg till 22:dra punkten i Kongl. kungörelsen den 10 November 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronaus domäner;

N:o 47, i anledning af väckt motion om förändring i 1 § af Kongl. förordningen den 11 September 1885 angående inlösen af skattefrälseräntor;

N:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter torparen *Johan Petter Nyberg* från *Auråkra*; och

N:o 49, i anledning af väckta förslag i fråga om egande- och dispositionsrätten till vissa under bruk och fabriker skatteköpta hemman.

§ 4.

Efter föredragning vidare af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 12, (i samlingen N:o 25), rörande Herr *A. P. Linds* motion om tillägg till Kongl. kungörelsen den 26 April 1853 angående rätt för part att återfå till öfverrätt ingifna handlingar, blef Utskottets deri gjorda hemställan af Kammarerna bifallen; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.

§ 5.

Härefter förekom till behandling Konstitutions-Utskottets Ut-låtande N:o 7, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 6, 9, 13, 16 och 20 Riksdagsordningen.

Motionären, Herr *N. Petersson* i Runtorp, hade föreslagit, att Riksdagen för sin del ville besluta följande ändringar i Riksdagsordningen:

»§ 6. Första Kammarens ledamöter — — — landsting deltaga. Hvarje landsting och sådan stad, som nu nämnd är, välja, efter folkmängden inom sitt område, en riksdagsman för hvarje fullt tal af fyratiotusen och en för öfverskott af minst tjugotusen. Går ej folkmängden upp till fyratiotusen, väljes dock en riksdagsman.

§ 9 (tillägg). Äro ledamöter för en stad eller ett landstingsområde flere, än som svarar mot dess folkmängd, afgår den först, som färre riksdagar bevistat, och bland dem, som bevistat lika många riksdagar, den förr, som yngre är.

§ 13, mom. 2. Vid val till Andra Kammaren utgör hvarje stad eller domsaga med minst tjugotusen invånare en valkrets. Öfriga städer välja tillsammans med den domsaga, der de äro belägna. Domsagor med mindre folkmängd än tjugotusen välja tillsammans med den bland närgränsande domsagor, som Konungen bestämmer. Hvarje sådan valkrets, som nu nämnd är, väljer, efter folkmängden inom sitt område, en riksdagsman för hvarje fullt tal af tjugotusen.

§ 16. Valet förrättas inför domhafvande eller, om valkretsen lyder under flera domstolar, inför den magistrat eller domhafvande, under hvilken största folkmängden lyder. För hvarje kommun välje, inför kommunalstämmans ordförande, magistraten eller den för stad utan egen jurisdiktion särskildt tillsatta styrelse, en elektor och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af ett tusen. (Mom. 2.) Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det omedelbara valsättet — — — valprotokollen till vederbörande valförrättare insändas. (Mom. 3.) I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän — — — (oförändradt).

§ 20. För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kam-maren, utfärdas ofördröjligen fullmakt, underskrifven af vederbörande valförrättare och af följande lydelse: »Vid riksdagsmannaval, som den — — hållits i N. N. valkrets» — — (oförändradt).»

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade reservationer afgifvits dels af Herr *A. V. Ljungman*, med hvilken Herrar *J. F. Carlsson* och *A. Peterson* förenat sig; och dels

af Herr *W. Farup*.

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Ljungman: Med anledning af det slut, hvartill Utskottet kommit, skall jag bedja att få yttra några få ord om de grunder, på hvilka Utskottet fotat sin hemställan; men innan jag det gör, skall jag anhålla att få göra en rättelse uti min till utskottsbetänkandet fogade reservation. På 11 sidan skulle nemligen 2 punkten af 16 §, 1 mom. i mitt alternativ N:o 2 lyda sålunda: För hvarje kommun väljes, *inför kommunalstämmans ordförande eller magistraten*, en elektor och derutöfver etc. Bland skäl, som Utskottet särskildt fäst sig vid för afstyrkandet af denna motion, är äfven det att stadsrepresentanternas antal i Andra Kammaren hittills skulle ökats i betydligt lägre grad än landsbygdsrepresentanternas. Detta är nu i viss mån sant, men man bör tvifvelsutän i högre grad, än Utskottet gjort, fästa sig vid den omständighet att, då städernas valkretsar bestämmas hvar tionde år, så ställer sig vid slutet af tioårsperioden förhållandet sämre för småstäderna än vid början af densamma. En småstads valkrets, som till exempel ursprungligen har blott 10,000 till 12,000 invånare, kan vid slutet af perioden hafva 15,000 till 16,000 eller mer. Att enligt motionärens förslag de egentliga, för sig sjelf väljande, stadsvalkretsarne efter 1883 års folkmängd blott skulle ega att utse 16 representanter, är visserligen sant; men den i min reservation meddelade tabellen öfver de större och medelstora städernas folkmängd visar, att samma valkretsar efter 1885 års folkmängd skulle få välja 20 riksdagsmän, hvilket ju ådagalägger en ökning med 25 procent för blott tvenne år. Man måste således med nog stor försigtighet draga slutsatser af de sifferförhållanden, som te sig vid första granskningen af en fråga sådan som denna. I städerna finnes för närvarande efter 1884 års folkmängd en riksdagsman för 11,273 personer, då det fans en för 9,072 år 1866. På landsbygden stälde sig siffrorna så, att 1866 fans en riksdagsman för 26,779 personer, då nu deremot (efter 1884 års folkmängd) finnes en för 26,666 personer. Det visar sig deraf att städerna fortfarande hafva ett allt för stort representantantal i förhållande till sin folkmängd, och motionären har äfven med hänsyn dertill haft mycket rätt, då han sökt få personlighetsprincipen så mycket som möjligt genomförd, i afsigt att en stadsvalkrets icke skulle få mera att säga i förhållande till sin folkmängd än en valkrets i landsbygden.

Jag har framställt ett par alternativa förslag, i afsigt att lemna ett bidrag till en lösning af frågan, och jag har vid uppställandet af det första af dem särskildt fäst mig vid ett yttrande, som för detta statsministern Friherre De Geer hade år 1884 vid remissen i Första Kammaren af en motion med till dels samma syfte som Herr Nils Peterssons nu till afgörande föreliggande motion. Enligt detta mitt första alternativ skulle, efter 1883 års folkmängd räknadt, antalet af stadsrepresentanter komma att utgöra 40 i stället för de nu varande 69, och vi skulle alltså efter samma års folkmängd få en stadsrepresentant för 18,747 invånare, i stället för att de senaste valen lemnade oss en för 10,868 sådana, hvadan det tydligen i allt

*Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.

(Forts.)

fall skulle ställa sig mycket förmånligare för städerna än för landsbygden; ty der skulle efter nämnda års folkmängd blott komma att finnas en representant för 26,577 personer.

Jag tror att detta förslag har största utsigten för sig i framtiden, äfven om det för närvarande icke kan vinna bifall. Jag gör icke något yrkande.

Herr Nils Petersson: Då jag vid innevarande riksdag återkommit till det förslag om ändring uti ifrågakomma §§ i Riksdagsordningen, som jag vid förra riksdagen framstälde, behöfver jag väl knappast säga, att man icke bör i denna fråga se något angrepp mot städerna, utan att man bör betrakta saken i och för sig. Jag har förut erinrat om, att jag endast har till afsigt att utplåna den skillnad mellan stad och landsbygden, som ännu i viss mån förefinnes. Den nya representationsförändringen har tagit ett stort steg i den riktningen. Men ännu återstår det att taga ett steg framåt för att vi skola blifva ett folk och för att våra riksdagsmän må veta med sig att de representera svenska folket i sin helhet och icke de särskilda samhällenas intressen. Jag har aldrig, från min synpunkt sedt, kunnat tänka att detta är rätt, utan man bör hafva *fosterlandet* till sitt mål och ej anse sig representera hvarken stad eller land. Detta synes mig bäst uttryckt derigenom att man väljer på samma sätt. Det kan ju äfven sägas att städerna med sin inskränkta areal böra lättare kunna känna till det förhållandet, eller åtminstone fullt ut lika väl som representanterna för landsbygden med större eller lika stor areal. Detta är hufvudsakliga skälet hvarför jag väckt motionen och hvarför jag framkommit med den vid denna riksdag, emedan man då har tid på sig att granska de förslag som förekomma, så att vi vid nästa riksdag kunna fatta ett så enhälligt beslut som möjligt. Jag afser således att man skall göra stad och land likställda. Det andra motivet som jag begagnat, nemligen att vi här i Sverige hafva ett öfverdrifvet stort antal representanter i förhållande till folkmängden, tror jag också utgöra ett skäl. Jag vet ej hvarför vi behöfva talrikare representanter än andra länder. Ty, säga hvad man vill, så är det alldeles klart att man ej för hufvudstaden behöfver så många som tjugu representanter. Ett af de skälen må vara ett biskäl — och jag vet mycket väl att personer finnas som tycka det knussligt — det nemligen att, i händelse vi inskränka representanternas antal, vi ej behöfva brådska med de stora byggnadsfrågorna, i det att vi då kunna umbära att bygga ett nytt riksdagshus, som icke kostar så litet.

Hvad nu angår denna fråga i öfrigt, så ser man på sidan 4 i betänkancket att Utskottet icke funnit sig föranlåtet att tilltalas af hvad jag anført, nemligen då det tyckt att jag gått alldeles för hårdhänt tillväga med stadsrepresentanterna. Utskottet säger att, om förslaget ginge igenom, skulle dessa icke blifva mer än sexton. Huru Utskottet kunnat kalkylera så, kan jag icke fatta, men jag

fattar mycket väl hvad det menar med att man icke skall förena städerna med landsbygden, emedan de nuvarande valkretsarna icke skulle behålla sina representanter, utan den landsbygd, med hvilken städerna blefvo förenade, skulle bestämma valet. Jag har icke föreställt mig att det skulle tillgå på det viset, utan snarare tvärt om; och då man vill begagna detta argument, så kan man lika gerna vända om det. Då det emellertid synes klart att man icke gerna kan förneka att något behöfver göras i denna riktning, och det snart nog, och jag ser att Utskottet fruktar allt för mycket för de miss-tag, som härigenom skulle inträffa, om man nu bifölle motionen, så går det ju an att ändock taga saken i förnyadt öfvervägande genom att återremittera ärendet och låta Utskottet föreslå något som lämpar sig bättre än det förslag jag framställt. Och det tror jag skall återfinnas i den af Herr Ljungman afgifna reservationen och det der förekommande första alternativet; derigenom gifver man med sig något och tager icke steget fullt ut på en gång, ehuru man närmar sig målet.

För öfrigt vill jag i förbigående säga att det är en händelse som ser ut som en tanke att, så snart något förslag härom vid någon riksdag framkommer, så får man aldrig något betänkande från Utskottet att tala eller svara på förr än i Riksdagens elfte timme. Men det är i alla fall bättre nu än vid föregående tillfällen, ty då har betänkandet icke kommit till Kamrarna förr än ledamöterna börjat resa hem. Emellertid kan nu en återremiss ske och Utskottet taga i öfvervägande Herr Ljungmans alternativ N:o 1.

Under hopp att Kammaren bifaller denna min begäran skall jag för närvarande inskränka mig till att begära återremiss.

Herr Wieselgren: Det var en gång en lärd professor, som skref en afhandling om »de djur, som förekomma i bibeln», och om ett af dessa djur sade han, att det var ondt och elakt, emedan det bett och stack omkring sig »då man ville slå detsamma ihjäl.» Jag skall för min del söka akta mig för att få samma dom, ehuru jag ju tillhör de ledamöter i Kammaren, hvilka den värde motionären vill slå ihjäl. Jag skall tvärt om med all foglighet söka att finna mig i mitt öde. Det är visserligen ännu icke så nära förestående, men motionärens ihärdighet låter mig nog inse att det en dag skall drabba oss. Emellertid dristar jag att opponera mig emot motionärens påstående att, om hans motion ginge igenom, skulle det vara till stor fördel för oss, emedan vi då skulle få en *verklig* representation för svenska folket och emedan inga klassval då skulle vidare ifrågakomma. Jag vill för min del uttrycka mina tvifvelsmål mot ett sådant antagande. Jag är tvärtom öfvertygad, att liksom under masken af allmänna val för närvarande intet annat än klassval pågår öfver hela landet, så skulle det äfven sedermera komma att ske; och jag får säga att jag icke tror, att den af motionären bebådade förändringen i detta hänseende ens skulle vara så

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.

(Forts.)

särdeles lycklig för oss. Orsaken till det missgrepp, som skedde, då sista representationsförändringen antogs, var att man allt för mycket låtit blända sig af det vackra talet om »allmänna val». Jag tror att de folk äro få —, och vi tillhöra bestämdt icke deras antal — som hunnit till den ståndpunkt att man medelst allmänna val kan erhålla en fullt lämplig representation. För min del anser jag att de olika klasserna bland folket med hvar sina särskilda intressen äro af den stora betydelse att man icke får förbise dem vid valet till en riksförsamling, som skall representera hela folket; och jag kan icke se något ondt uti att, såsom vid våra allmänna val faktiskt brukar ske, dessa klasser af de olika intressenterna vid valen tagas i betraktande. Såsom en auktoritet för befogenheten af denna åsigt åberopar jag vår landtbefolkning, som uppenbarligen med en öfverväldigande förkärlek väljer representanter af sin egen klass, då de samlas, för att efter grundlagens bokstaf anställa »allmänna» val.

Den siste talaren yttrade att vår nuvarande representation innehåller allt för stort antal representanter i förhållande till rikets folk-mängd. Jag vill visst icke bestrida att detta ju kan låta säga sig och att en sådan åsigt möjligen kan hafva skäl för sig; men man får dock icke deraf draga den slutsatsen, att, därför att antalet är för stort, man skall minska stadsrepresentanternes antal, utan man får väl då låta minskningen ske lika och proportionaliter för såväl landet som städerna. Jag hörde också, att han såsom motiv för sin åsigt, att antalet af stadsrepresentanter borde minskas, anförde det stora antalet representanter för Stockholm. Det är icke första gången jag hört den anmärkningen framställas, men jag måste bekänna att från den sida, motionären tillhör, förvånar det mig att *nu* höra den. Då man förut talat sålunda, har det alltid varit med särskild hänsyftning på det stora antal embetsmän, som högern i Stockholm insatt på hufvudstadsbänken. Då kunde man kanske hafva något skäl för en sådan anmärkning, emedan de anmärkande alltid kände sig öfvertygade att dessa embetsmän stodo i ett visst beroende af regeringen och därför kunde misstänkas under alla förhållanden rösta med densamma, hvadan de sålunda mindre väl skulle försvara sin plats i representationen. Nu deremot, då det är venstern, som beherskar valen i hufvudstaden, förefaller det mig som om motionären från sin ståndpunkt skulle hafva svårt att anse representationen röna minsta olägenhet af det stora antal platser deröfver Stockholm till följd af sin talrika befolkning disponerar i Kammaren. Ett sådant påstående förefaller mig icke heller vara fullt konsekvent, ty, om man också från motionärens ståndpunkt vill anse embetsmännen såsom mindre väl ackrediterade både såsom valmän och såsom representanter, torde dock den stora delen af Stockholms befolkning, som nu beherskar valen derstädes, kunna göra anspråk på att tillhöra folket lika väl som hvilken annan del af valmännen som helst. Hufvudstadens venster torde icke hafva något större antal embetsmannas fullmakter att uppvisa; hvarför icke då tiller-

känna deras val lika berättigande som andra dylika från landtkommunerna i riket?

Jag yrkar bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Häruti instämde Herrar *von der Lancken, Ahlström* och *Schenström*.

*Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16, och 20
Riksdagsord-
ningen.*

(Forts.)

Herr Jöns Rundbäck yttrade: Konstitutions-Utskottet säger på sidan 4 att Utskottet icke behöfver vara »mångordigt» vid besvarandet af den framställda motionen.

Jag skall icke heller vara mångordig med anledning af Utskottets förslag, men *det* vill jag tillkännagifva, att jag i allt väsentligt delar motionärens åsigt.

Riksdagsmännens antal är verkligen för stort och jag tror att vi med mindre antal skulle kunna utreda frågorna till och med lättare än hvad som nu är förhållandet. Det är icke alltid så nyttigt för arbetets gång och frågornas utredning att det blir för många om syssla dermed. Skilnaden mellan antalet af de representanter som städerna och landsbygden ega tillsätta anser jag vara äfven obefogad och icke berättigad.

Den siste talaren sade att Stockholms valmän kunde också göra anspråk på att få anses såsom medborgare. Något annat har icke blifvit ifrågasatt hvarken af motionären eller någon annan; de skola hafva sin valrätt lika så väl som nu. Men hvarför skall icke folket på landet få representeras lika väl som folket i staden lika? Då till exempel jag kunde vara riksdagsman för 40,000 personer, så skulle samma antal personer i en stad representeras af fyra riksdagsmän. Med den svaga kraft som landet sålunda har huru skall det blifva möjligt för landtrepresentanten att försvara sig emot en fyradubbel välrustad styrka; i sanning borde det vara tvärtom.

Jag får fästa Herrarnes uppmärksamhet på att denna motion utgör ett visst inlägg i dagens fråga. Det står ovilkorligen för oss att valrätten måste utsträckas; men icke kan valrätten utsträckas utan i sammanhang med det förslag Herr Nils Petersson väckt. Det måste tillgå på det sättet att valkretsarna ställas så, att representanterna äro ombud för samma antal personer i stad och på landet.

Detta utgör i korthet mina tankar om i hvilken riktning en ändring i nu gällande riksdagsordning uti förevarande hänseende bör gå. För närvarande kan visserligen ingenting åtgöras, men sedan uppmärksamheten nu blifvit fäst på det föreliggande spörsmålet, så torde och bör det återkomma, och efter mitt förmenande lösas i den riktning motionären antydt.

Med Herr Rundbäck instämde Herrar *A. P. Lind, Andersson* i Lyckorna, *Redelius* och *Pettersson* i Alfvesta.

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

Herr Wieselgren: Jag skall endast be att få gifva den siste talaren på hans fråga, hvarföre proportionen skulle vara så olika emellan städernas valrätt och landsbygdens, det svar, att denna olikhet är icke blott grundad på, utan äfven försvarad af det förhållande, som jag, då jag förra gången hade ordet, påpekade, nemligen de olika samhällsklassernas betydelse. Det är naturligtvis en gifven sak, att en samhällsklass kan hafva ett större antal medlemmar än en annan, utan att derföre denna senares betydelse för samhället i dess helhet får anses vara så mycket mindre än den förras, och det är för att i någon mån utjemna detta förhållande, som, jag vågar påstå det städerna varit berättigade att erhålla och äro berättigade att behålla den proportion i valrätten, som den nuvarande Riksdagsordningen tillerkänner dem.

Den siste talaren yttrade dessutom, att han ansåg en sådan förändring, som den af motionären föreslagna, vara nödvändig särskildt derför, att behovet af den allmänna valrättens införande gjorde sig alltmera gällande. Ja, det låter höra sig, men jag skall blott be att få påminna om ett yttrande, som jag tror att icke blott städernas representanter, utan äfven de ärade landrepresentanterna vid sitt godkännande af den föreslagna dubbla reformen skulle kunna taga sig friheten att citera, och det är det Simsonska utropet: »min själ dö med de Filistéer.» Ty när den förordade förändringen har försiggått, lära hvarken motionären eller jag eller den siste ärade talaren vidare sammanträffa i denna Kammare. Lika visst som det icke dröjde länge, innan landtbefolkningen lärde sig förstå hvilken makt var dem gifven af den nya Riksdagsordningen och sedan utan miskund omhvälfde alla de förutsättningar, under hvilka denna beslutits, lika visst är, att den samhällsklass, som efter den nu bebådade reformen kommer att få makten i sina händer, ganska snart skall lära sig förstå att utsopa både »herrar och bönder» ur Andra Kammaren.

Herr Ljungman: Beträffande den föregående talarens påstående, att den städerna medgifva större representationsrätten i förhållande till landsbygdens berättigades af de skilda samhällsklassernas betydelse, får jag säga, att jag icke kan föreställa mig annat än att till exempel arbetarne på landsbygden tillhöra alldeles samma klass och hafva alldeles samma intressen som arbetarne i städerna. Då vi svårligen lära kunna undgå att gå till mötes de billiga önskingarne om streckets sänkande i ganska betydlig grad, är det ju själfklart, att vi begå en synnerligen stor orättvisa emot arbetarne på landsbygden, om vi gifva arbetarne i städerna rätt att betyda bortåt tre gånger så mycket vid riksdagsmannavalen som arbetarne på landet. De förhållanden, som skapades år 1866, skulle icke erbjuda några synnerligen stora betänkligheter, om icke folkmängden i städerna ökades i en ofantligt mycket starkare proportion än folkmängden på landsbygden. Sälunda har under det sista året, för hvilket vi

hafva officiella statistiska uppgifter, eller år 1884 folkmängden ökats på landet med $\frac{1}{3}$ procent och i städerna med nära $3\frac{3}{4}$ procent. Af landets befolkning i sin helhet utgjorde städernas befolkning år 1805 blott 9,6 procent och först 50 år derefter eller år 1855 något öfver 10 procent, men sedan ökades denna proportion med i medeltal ett par procent i quinquenniet, så att städernas invånare år 1884 utgjorde $16\frac{3}{4}$ procent af landets hela befolkning. Om denna ökning fortgår i samma proportion, hvilket är alla skäl att antaga, så måste den större rätt med hänsyn till val af ledamöter i denna Kammare, som städerna hafva i förhållande till landsbygden, slutligen komma att fullständigt öfverväldiga den senares rätt i detta hänseende. Den tid är nemligen icke så afägsen, då städernas representanter skola kunna vara i ständig majoritet inom Kammaren, ty då städerna ju i förhållande till folkmängden hafva bortåt tre gånger större representationsrätt än landsbygden, är det tydligt, att deras folkmängd icke skall behöfva ökas så synnerligt länge, innan detta inträffar.

Slutligen vill jag påpeka, att enligt det första af de i min reservation föreslagna alternativen skulle med den folkmängd, som år 1883 fans i riket, städerna få en representant på 18,747 invånare, men landsbygden blott en på 26,577 invånare. Denna förmån för städerna tycker jag vara tillräckligt stor, för att deras intressen skola vara behöfligt representerade och för att äfven de klassintressen, hvarom Herr Wieselgren talade, skola få all den rätt, som bör dem tillkomma.

Herr *Andersson* i Intagan instämde med Herr *Ljungman*.

Herr *Carl Ifvarsson*: Det torde måhända dröja ganska länge, innan man kan enas om en reform uti ifrågavarande hänseende. Enligt min tanke måste den likväl försiggå förr eller senare. Befolkningens antal i landet växer och således jemväl representanternas antal, men representanternas för städerna antal växer dock proportionsvis vida mera än antalet landsrepresentanter. Detta sistnämnda förhållande beror till en del naturligtvis derpå, att i städerna ett lägre antal personer än på landsbygden eger utse en riksdagsman; men det beror till en del äfven på andra omständigheter. Efter det nya representationsskickets införande har, såsom man vet, en och annan ny stad tillskapats samt förstäder intill både större och mindre städer införlivats med städerna. Äfven derigenom har en tillväxt i statsrepresentanternas antal uppstått, och om det fortfar på samma sätt undan för undan skall det icke dröja länge, förr än städerna hafva lika många representanter i Andra Kammaren som landsbygden. Att förhållandet skulle blifva sådant, har ej från början varit grundlagsstiftarens mening. Det skulle också ligga en obillighet i, om så skulle blifva, och därför måste en förändring uti antydda syftet ske, hvilken förändring väl icke kommer att ega

*Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Ports.)

rum i år eller nästa år, ty hvarje sådan grundlagsförändring fordrar gerna sin tid för att kunna mogna och genomdrivas; man måste så att säga så småningom göra sig förtrogen med ämnet. Från den synpunkten sedt, anser jag emellertid lyckligt, att denna motion nu blifvit väckt och frågan dymedelst kommit på tal.

Men äfven om man nu kunde vänta, att ett sådant förslag, som det Herr Jöns Rundbäck förordade, nu skulle kunna gå igenom, vill jag dock för min del icke gå så långt. Tiden att taga ett sådant steg är ännu icke inne. Men å andra sidan hyser jag ej samma fruktan för att vidtaga en sådan förändring som Herr Wieselgren; ty han trodde, att, om förändringen komme till stånd, skulle både herrar och bönder sopas bort ur Andra Kammaren och Riksdagen. Jag vet icke hvilka, enligt hans tro, skulle der intaga deras platser, förmodligen skulle det blifva socialisterna. För min del tror jag icke att det skulle gå derhän, åtminstone icke till följd deraf, att man finge in i Riksdagen ett jembörelsevis större antal representanter från landsbygden. Skulle någon fara i det fallet uppstå, skulle den komma från städerna, ehuru jag icke tror, att ens dessa skola låta öfverflygla sig af sådana samhällselement som socialisterna. Städerna kunna väl få obehag af dem, och de må också tänka på att göra något till förmån för den lägre stadsbefolkningen, men icke behöfver man befara, att de skola uttränga de mera sansade klasserna ur Riksdagen, åtminstone icke om man tager måttliga steg uti ifrågavarande riktning. Jag medgifver gerna, att man i andra hänseenden kan gå tillväga på sådant sätt, att derigenom Andra Kammarens anseende icke blifver särdeles stort. I det fallet kunna berättigade farhågor uppstå; men de skola uppkomma, oafsedt om man har flere eller färre representanter från landsbygden eller från städerna. Vi äro ju alla människor och kunna således alla miss- taga oss.

Hvad man nu kunde göra vore, föreställer jag mig, att gå i den riktning, som angifves i första alternativet i Herr Ljungmans reservation. Detta alternativ innehåller ett moderat förslag, ett närmande till likställighet uti ifrågavarande hänseende mellan land och stad. Derigenom skulle man bibehålla den grund man har, men med ändring af det antal personer, som skulle representeras af en riksdagsman, och på samma gång någon minskning i representanternas antal på landet och ännu mera i städerna, hvilket vore nödvändigt för ernående af den riktiga proportionen mellan landsbygdens och städernas representationsrätt. Detta förslag innefattar ett lindrigt steg, och det är just hvad man nu bör kunna taga.

Då jag emellertid icke kan hoppas, att *något* förslag nu kan gå igenom, kan ett yrkande derom icke medföra annat än att få utrönt, huruvida Kammaren hyser några sympatier för att åstadkomma en billig förändring uti detta hänseende snart eller icke. För detta ändamål förenar jag mig med motionären i hans yrkande på återremiss. Jag vet väl, att en återremiss nu icke kan medföra

något verkligt resultat, sedan Första Kammaren godkänt Utskottets afstyrkande af motionen; men derigenom beredes dock tillfälle att se, huruvida inom Kammaren finnes ett öfvervägande antal, som önskar och vill tänka på att lösa denna fråga så fort som möjligt. På denna grund instämmer jag, som sagdt är, i motionärens yrkande.

*Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

I detta yttrande instämde Herrar *Sven Nilsson, Norén, Ericsson* i Ahlberga, *Ekeborgh, Börjesson, Sjöberg* i Bodaryd, *Andersson* i Himmelsby, *O. B. Olsson* och *Persson* i Örkellunga.

Vidare anförde:

Herr Nils Petersson: Jag har begärt ordet denna gång i anledning af Herr Wieselgrens yttrande, i hvilket, såvidt jag hörde det riktigt, framhölls nödvändigheten af att bibehålla så kalladt klassval. Klassvalen upphäfdes emellertid vid det nya representations-skicket införande; de finnas nu icke hos oss. Och erfarenheten har visat, att, efter afskaffande af klassvalen, enligt hvilka inom hvarje stånd för sig valdes prester, borgare och bönder, numera så väl på land som i stad väljas till riksdagsmän personer af olika klasser, på landsbygden t. ex. prester, häradshöfdingar, kronofogdar, länsmän o. s. v. och i städerna på samma sätt. I det hänseendet behöfver man således ej befara något genom en förändring i syfte, att städerna ej finge välja flere riksdagsmän än landet i förhållande till folkmängden.

Med anledning af den lilla witzten, Herr Wieselgren, såsom göteborgare, tillegnade mig, syftande på mitt yttrande om representanterna på stockholmsbänken, ber jag få tillägga, att jag med mitt yttrande naturligtvis hade för afsigt att framställa ett exempel på *det stora antalet* af representanter från en stad och icke ville yttra något i fråga om de personer, som nu representera hufvudstaden. Witzten var således, enligt min åsigt, misslyckad.

Jag vill ej vidare upptaga tiden, men vidhåller mitt yrkande på återremiss.

Herr Jöns Rundbäck: Då talaren på göteborgsbänken drog till med Simson, blef jag nästan häpen. Likväl, och då den ärade talaren begagnade andra anfallsvapen än den antydde starke mannen, så lagnade det mig. Han sade att om motionärens förslag antoges, så skulle Andra Kammaren få en annan fysiognomi och både bönder och herrar sopas bort. Det är väl någon öfverdrift äfven i detta lika som i historien om Simson. Erfarenheten från andra länder visar åtminstone motsatsen. I Frankrike, der allmän rösträtt existerar, icke är det arbetare, som intagas i nationalförsamlingen. Lika litet återfinner man dem i Tysklands eller Amerikas nationalrepresentationer och i England, der helt nyligen valrätten så enormt utsträcktes, icke har arbetarealumnerna fyllt parlamentets underhus

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

eller gifvit dess eller Englands representation en annan karakter. Jag kan således icke se att Riksdagen skulle förändras, om än en och annan arbetare komme in i densamma; tvärtom tror jag att våra Riksdagar skulle gå ganska bra. Här äro ju, så vidt jag vet, alla slags folk representerade, och icke tror jag att de skulle blifva utkörda, ifall valrätten finge en större utsträckning. Jag tror icke heller att den nämnde talaren, varm arbetarevän som han är, skulle komma att mista sin plats i representationen. Det torde för öfrigt väl näppeligen kunna bestridas, att vid senaste riksdagsmannavalet här i Stockholm utgjorde arbetarnes röster tyngdpunkten och att de i denna Kammare insatte män, som de hade förtroende till, men de insatte dock icke mera än en så kallad arbetare, och fråga kan vara om ens han numera kan räknas till den egentliga arbetareklassen, men icke har, synes mig, dessa sålunda valde representanter svikit det stora förtroende de erhållit och icke heller har jag funnit att Riksdagen derigenom erhållit en annan fysiognomi. Icke heller tror jag att Stockholms arbetare skola visa sig otacksamma vid nästa val. Skulle detta visa sig, så skulle detta helt säkert ändras genom att fördelningen blefve jemuare emellan land och stad. Det är derföre, enligt min tanke, mera konsekvent att proportionerna emellan städernas och landsbygdens valkretsar något jemnades, hvarföre jag förenar mig med motionären i hans yrkande.

Herr Hedin: För min del betviflar jag att man kan angifva några oomtvistliga grunder för bestämmandet af en representationsförsamlings talrikhet. I mina ögon kommer detta att till en viss grad bero på tycke och smak. Det synes mig vara en olägenhet om en representationsförsamling blir mycket talrik, ehvad denna församling skall representera ett litet folk eller stort folk på 20 à 30 millioner individer. Det har såväl i engelska parlamentet som uti franska deputeradekammaren och äfven annorstädes visat sig att en alltför talrik församling kommit att förverkliga den definition en svensk filosof en gång gaf på begreppet massa. »Massa», sade han, »har blott rummets enhet.» Så har det ofta visat sig både i deputeradekammaren i Frankrike och uti underhuset i England; i det senare sitta bortåt 700 och i den förra närmare 600 representanter. Om detta mycket stora antal är en olägenhet, så synes mig å andra sidan att man lätt kan blifva ense derom, att ett mycket ringa antal är eu måhända lika stor olägenhet, derför att det lilla antalet lätt kan tendera till att sjunka ned till ett kotteri; i det lilla antalet är det mindre utrymme för minoritetens röster och den, som afviker från det sedvanliga och hvardagliga, saknar i en ringa församling all resonansbotten. För min del vågar jag tro att för närvarande antalet representanter i svenska Riksdagens båda Kamrar är, som man säger, lagom. Huruvida några förändringar kunna behöfva vidtagas för att förebygga en alltför stor tillökning af representanter i den ena eller den andra Kammaren, det synes

mig vara en fråga, som för närvarande åtminstone kan räknas till Marthas onödiga bekymmer.

En ärad talare på bohuslänsbänken, ledamot af Konstitutions-Utskottet, har i en emot Herr Wieselgren rigtad replik uppenbarligen missförstått hvad Herr Wieselgren menade, då han talade om klasserna. Representanten för Göteborg hyser uppenbarligen icke den föreställning, att man förfäktar den nuvarande proportionen emellan stad och land för att kunna försvara »klassintressena». Af hans anförande framgick tydligt den meningen — och der träffade han just denna frågas kärnpunkt — att i städerna är samlad en större mångfald af olika verksamhetsgrenar och i *den* meningen, olika samhällsintressen, hvilka icke därför äro blott enskilda intressen, att det är *detta* som, åtminstone tills vidare, synes honom likasom mig fullkomligt legitimera en olika proportion emellan städernas och landsbygdens representanter.

Det lär icke vara obekant för den, som med uppmärksamhet följt den statsvetenskapliga litteraturens utveckling, att sedan ungefär ett tiotal år tillbaka pågår en ytterst liflig rörelse inom denna litteratur — och jag må tillägga, att det är icke endast och företrädesvis konservativa och reaktionära, utan det är äfven liberala, öfver hela Europa kända, politiska författare, som taga del i denna rörelse — emot den nutida parlamentarismen och dess missbruk, som visa sig öfverallt, om de också uti de länder, der parlamentarismen i högre grad är imitation och mindre hunnit växa in i seder och föreställningar, framstå i bjertare färger. Man har vid efterforskandet af anledningarna till de många bedröfliga parlamentariska företeelserna, isynnerhet i det europeiska fastlandets stora stater — jag skall för närvarande icke tala om de små — framställt, jag tror nästan på alla håll, yrkanden om nödvändigheten att underkasta sjelfva grunderna för representationernas sammansättning en förnyad pröfning. Man har dervid icke helt och hållet gått tillbaka till de teorier, som i århundradets början förkunnades af den så kallade historiska rättsskolan, af hvilken teorier det bekanta försvaret för vår ståndrepresentation i sjelfva verket var en yttring; men man har börjat yrka på hvad man kallar representation af de viktigaste grupperna, af de verkligen inom samhället befintliga hufvudsakliga intressena. Det är således en rörelse, som rigtar sig mot de samfälda valen och till äfventyrs i sina konsekvenser äfven mot hvad man oegentligen kallar den allmänna rösträtten. Om man nu betraktar denna rörelse, som af mycket framstående engelska, franska, belgiska och italienska författare sedan, såsom jag nämnde, ungefär tio år tillbaka främjats, och om man, hvilken uppfattning man än må hafva om statsvetenskapens praktiska betydelse, icke lär kunna förneka, att stora och små politiska förändringar, t. ex. den förändring, som genomfördes här i landet 1865, till stor del hafva det vetenskapliga förarbetet att tacka för, att de någonsin blifvit genomförda, torde man icke helt och hållet böra underskatta betydelsen

*Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

*Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

af denna nya rigtning inom den moderna statsvetenskapen. Åtminstone synes det mig, att man deraf bör ledas på den tanken, att det är icke godt, det är icke nyttigt för landet, om representationen blifver, vare sig i den ena eller andra rigtningen, allt för mycket enfärgad, eller om det är blott från en, lät vara mycket stor del af samhället, som representationen rekryteras — om såsom till exempel i Frankrikes deputerade kammare det hufvudsakligen är jurister, advokatycket, de litterära och vetenskapliga sysselsättningsgarna, som äro representerade, eller om i vår representation den stora öfvervägande makt, som nu tillkommer representanterna för det mindre jordbruket, skulle öfvergå till att blifva en allmakt eller envælde.

Man har här förordat, att Kammaren nu borde genom ett bifall till det framställda yrkandet om återremiss gifva sin opinion till känna i sjelfva hufvudsaken, om också icke till förmån för något nu befintligt formuleradt förslag. Jag för min del, Herr Talman, skulle vilja tillstyrka, att Kammaren toge sig en längre betänketid, innan den opinerade i denna fråga. Jag tror icke, att en sådan opinionsyttring är nödig, jag anser den äfven mindre nyttig, än ett beslut af alla liberala element i Kammaren, de må nu representera stad eller land, att hålla enigt tillsammans.

Herr P. A. Siljeström: Man måste hålla motionären räkning för de vackra tankar, han framställt i sin motion, och hvilka man i många hänseenden icke kan annat än gilla. Jag ber att i förbigående få säga, att jag härvidlag, såsom ledamot i Konstitutions-Utskottet och förare af dess talan här i detta fall icke fäster mig vid de anmärkningar, som framstälts af Herr Ljungman i hans reservation, ty denna reservations innehåll blef icke framlagd för Utskottet i sådan tid, att det der kunde komma under diskussion, emedan det först genom reservationen blef känt vid föredragandet af sjelfva utlåtandet. Jag fäster mig således uteslutande vid motionärens förslag. I detta förekommer en tanke, som otvifvelaktigt är riktig och som gillas af alla, nemligen att antalet representanter icke bör obegränsadt växa i samma mån som folkmängden. Det medel att minska antalet representanter, som Herr Ljungman uppgifvit, är ock ganska lämpligt och har allt ifrån det nya statsskicket införande varit föreslaget. Således tyckes denna sak kunna ganska lätt afhjelpas, när behovet af reformen inställer sig.

En annan fråga är förhållandet mellan land och stad med afseende å antalet representanter. Det är ju en ganska vigtig fråga, äfven denna, och jag förmodar också att den skall komma att uppmärksammas af följande Riksdagar och leda till en förändring i nuvarande förhållanden. Men det förefaller mig, som om den ärade motionären icke varit riktigt lycklig hvarken i motiveringen eller i sitt förslag, och det gläder mig att höra, att en framstående ledamot af landtmannapartiet förklarar sig icke kunna acceptera motio-

nen, sådan som den är framställd, likasom jag förmodar att det är ganska få inom Kammaren som göra detta. Motionären har, för att säga rent ut hvad han med sin motion tydligen åsyftar, velat alldeles omintetgöra städernas inflytande i representationen. Då han föreslår att de smärre städerna skola förenas med den omkringliggande landsbygden, måste ju hvar och en, som vill allvarligt öfverväga saken och icke låter leda sig af någon partihänsyn, erkänna att, om i en valkrets på 30 à 40 tusen invånare finnes en småstad med 3 à 4 tusen menniskor, försvinner denna stads betydelse, och huru vackert och verkligen oskuldsfullt motionären än förespår, att det sannolikt blefve staden, som under sådana förhållanden komme att göra sig gällande, lär väl ingen på allvar kunna tro på något sådant. Andra Kammaren skulle således egentligen komma att bestå af landtmän, men jag tror icke att detta vore nyttigt, och det synes mig därför, som om den ärade motionären har syftat väl långt med sitt förslag. Dertill kommer, att, när man undersöker huru förhållandena skulle gestalta sig efter detta förslag, som ju skulle skipa rättvisa mellan stad och land och åstadkomma fullständig likställighet i politiskt hänseende, finner man att städernas representanter i denna Kammare skulle utgöra $\frac{1}{12}$ af Kammarens hela representantantal, under det att städernas folkmängd i verkligheten är omkring $\frac{1}{6}$ af hela landet. Detta tyckes icke vara en fullt riktig likställighet, då man vill grunda sitt förslag på personlighetsprincipen och utrota skilnaden mellan stad och land, och jag tror att icke mera än detta behöfver sägas för att motivera ett afslag å motionen.

Den afskrifning af städernas valrätt, som här är i fråga, leder ovilkorligt tanken på den afskrifning af grundskatterna, som i fjol beslöts. Det ser nästan ut som, när man framlagt ett förslag, så vidsträckt, så långt gående, som detta, man i någon mån skulle hafva insett det, åtminstone efter mitt omdöme, felaktiga i den väg man i fjol inslog, då man ville genom afskrifningsmetoden åstadkomma en i vårt land så behöflig och efterlängtd skattereform. Jag tror för min del, att det var en olycka att så skedde, emedan denna afskrifning, sedan man nu sett priset på densamma och måhända funnit det allt för högt för att fortgå i samma riktning, sannolikt skall försvara eller åtminstone fördröja skattereformens genomförande. Det förefaller mig därför som om man hade tänkt sig en annan utväg, nemligen en politisk väg för att komma till samma mål, genom att göra landbefolkningens representanter i denna Kammare enväldige och sålunda befria sig från de invändningar, som inom Riksdagen kunna befaras. I min tanke skulle emellertid en sådan plan, om den har legat till grund för motionen, vara mycket illa beräknad. Skattereformen har hittills stupat på den olyckliga sammanbindningen med försvarsfrågan; nu skulle den sammanbindas med en *politisk* fråga, som — man kan vara öfvertygad derom — skall fordra ännu längre tid för sin lösning än

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.

(Forts.)

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.

(Forts.)

någonsin försvarsfrågan. Enligt min tanke gifves det intet annat sätt att afhjelpa våra invecklade och orättvisa skatteförhållanden än att skilja dem från alla andra frågor, för att uteslutande arbeta på den genomgripande, ej blott till grundskatternas afskrifvande inskränkta, skattereform, som är så af behovet påkallad både ur finansiell och politisk synpunkt, och som skulle utgöra slutstenen i det politiska arbete, som började år 1809 med regeringsformens införande och fortsattes år 1865 med den nya representationsreformens antagande och otvifvelaktigt skulle hafva fullbordats kanske redan vid denna riksdag, om landtmannapartiet hade haft mera tålmod och mera ihärdighet och, i stället för att blott ensidigt fästa sig vid grundskatterna, hade yrkat på den antydda allmänna skattereformen, för hvilken det säkerligen skulle hafva vunnit många anhängare äfven bland städernas representanter. Det är en annan omständighet i afseende på motionärens förslag, som jag vill fästa uppmärksamheten på, och det är, hvad som äfven uppmärksammats af en reservant, Herr Farup, att de som för närvarande utgöra den politiska majoriteten i vårt land och bestämma öfver Sveriges öden, likväl i själfva verket utgöra endast en liten minoritet af svenska folket. Detta svenska folk måste förr eller senare låta höra sina önsknningar, och dess fordringar blifva allt starkare. Jag tror att, då vi få se den statistiska utredning, som man väntar till nästa Riksdag, skall man der finna upplysningar, som måste vara egnade att väcka förvåning, beträffande antalet och beskaffenheten af dem, som för närvarande äro uteslutna från representationsrätten.

Under sådana omständigheter torde det icke vara skäl att nu framkalla några små tvister mellan stad och land. Stad och land hafva egentligen ingenting att tvista om; deras intressen stå icke i någon naturlig fiendskap till hvarandra. Det finnes ingenting annat, som skiljer dem åt, än dessa olyckliga skatteförhållanden, som äro en sak för sig och böra särskildt för sig afhjelpas. Det är derfor icke heller lämpligt att sysselsätta sig med dessa nu yrkade jemkningar mellan valrätten för stad och land, innan vi först få se hvad som i afseende på valrättens utsträckning kan göras, såsom Herr Farup ganska riktigt har anmärkt.

Vill man, såsom motionären låtit förstå, att skillnaden mellan stad och land i politiskt hänseende skall försvinna för att endast göra persoulighetsprincipen gällande, tror jag att man först måste väl tänka på den frågan, huru vida ej personligheten bör vara princip vid bestämmandet af valrätt.

Jag yrkar bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr Ljungman: Då Konstitutions-Utskottets vice ordförande antydde, att jag senare än vanligt inkommit med min reservation, vill jag anmärka, att jag inlemnade den dagen *innan* betänkandet slutjusterades. Det är annars brukligt, att man inlemnar reservationer först *efter* att detta egt rum, och man får vanligen några

dagar på sig för att kunna lämna reservationerna efter betänkandet. Jag har alltså i detta fall ingenting att förebrå mig.

Hvad beträffar det yttrandet, att enligt motionärens förslag skulle städernas representanter endast komma att utgöra $\frac{1}{12}$ af Riksdagens samtliga ledamöter, tror jag att den ärade talaren räknat något egendomligt; ty man bör väl icke taga för alldeles gifvet, att landstingen nödvändigt skola välja blott landtbor. Om man ser efter huru förhållandena faktiskt gestaltat sig, skall man nemligen finna, att landstingen, ehuru till öfvervägande del bestående af landtmän, dock ofta välja stadsbor till representanter, och ser man på förteckningen öfver Första Kammarens ledamöter, skall man vidare finna, huru stort antalet stadsbor der är i förhållande till landtbor, om man nemligen derjemte tager i betraktande städernas folkmängd, jemförd med landsbygdens.

Likaså tog talaren för gifvet, att sådana sammansatta valkretsar, som Herr Nils Petersson tänkt sig, nödvändigt skulle välja landtbor och icke stadsbor. För min del är jag af motsatt öfvertygelse, och af diskussionen i denna fråga torde framgå, att denna Kammares majoritet och j särskildt landtmännen icke dela denna talarens uppfattning. Orsaken hvarför ännu ingen yrkat bifall till motionen är nemligen just den, att nämnda majoritet anser, att landsbygden skulle förlora på antagandet af motionärens förslag, enär det i regeln skulle blifva städerna, som komme att tillsätta riksdagsmän i de sammansatta eller af stad och land tillhopa bildade valkretsarne.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid. Jag anhåller att få instämna i Herr Nils Peterssons yrkande om återremiss.

Herr P. A. Siljeström: Hvad beträffar beräkningen af proportionen mellan representanterne för städerna och landsbygden, tror jag icke att jag blifvit vederlagd af hvad den siste talaren anförde. Hans argument hvilade derpå, att landstingen kunde komma att välja stadsbor och att landtkretsarne likaledes kunde komma att välja stadsbor. Ja, det *kunna* de. Men mina beräkningar grunda sig på huru många representanter städerna enligt motionärens förslag verkligen skulle få rätt att välja, nemligen 16 för Andra Kammararen och 9 för Första Kammararen, summa 25, hvilket antal utgör ungefär $\frac{1}{12}$ af hela representationens numerär enligt motionen.

Hvad beträffar talarens senare yttrande, lemnar jag det i sitt värde; man kan ju derom tro hvad man vill; om tro och tycke kan icke disputeras.

I afseende på inlemnandet af reservationen, torde väl icke vara obekant för den ärade reservanten sjelf eller för någon annan af Utskottets ledamöter, att, om ej reservationen sjelf, så åtminstone dess innehåll verkligen kom något sent till Utskottets kännedom. Detta anmärktes äfven vid tillfället af Utskottets ordförande.

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

Om ändring
i §§ 6, 9,
13, 16 och 20
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

Herr Nils Petersson: Jag är visserligen tacksam för vice ordförandens i Konstitutions-Utskottet goda tanke om mig, att jag i all oskuld gjort denna framställning, men jag vill likväl svara honom, att jag kanske ändå icke varit så oskuldsfull som han tror.

Jag vill hafva denna förändring, icke för att vinna skatterefor- men, ty den hoppas jag skall vara genomförd långt innan detta förslag kan blifva antaget, utan därför att jag anser den vara önsk- lig i och för sig. Jag delar fullkomligt vice ordförandens i Konsti- tutions-Utskottet åsigt, att skatteförhållandena utgöra en skiljemur mellan stad och land. När den kommer bort, hvilket jag som sagdt hoppas skall ske ganska snart, tror jag att stad och land skola kunna välja sina riksdagsmän gemensamt och blifva, såsom jag nämnde, ett folk, som representerar Sverige. Detta hindrar icke att man på landsbygden kan välja der boende personer, för hvilka man har förtroende, och på samma sätt kan man förfara inom städernas valkretsar.

Det var blott detta jag vill säga.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt Herr vice Talmannen till proposition upptagit de gjorda yrkandena, blef ärendet till Utskottet återförvisadt.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, med förslag till förändrad lydelse af § 71 Riksdagsordningen.

§ 7.

Om anslag
till anställande
af kommersi-
ella attachéer
m. m.

Till handläggning företogs vidare Stats-Utskottets Utlåtande N:o 7 a med anledning dels af Kongl. Maj:ts proposition om anslag till kommersiella attachéer vid beskickning eller konsulat och dels af väckt motion om anslag till handelsagenters anställande i utom-europeiska länder.

I den till innevarande års Riksdag aflättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kongl. Maj:t under tredje hufvudtiteln äskat ett extra anslag å 20,000 kronor för år 1887 för anställande af kommersiella attachéer.

Härförutom hade Herr P. A. H. *Stjernspetz* i en inom Första Kammaren väckt motion, N:o 15, yrkat, att Riksdagen måtte be- vilja och till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett extra anslag af 15,000 kronor för utsändande och understödjande af handelsagenter i utom Europa belägna länder.

Utskottet hemstälde »att Riksdagen med anledning af Kongl. Maj:ts framställning samt Herr Stjernspetz' motion, må — under vilkor att här ifrågasvarande kommersiella attachéer jemväl få till åliggande att till Kongl. Maj:t afgifva redogörelse öfver sin verksamhet och att denna redogörelse genom Kongl. Maj:ts försorg delgifves Riksdagen och i öfrigt på lämpligt sätt offentliggöres — på extra stat för år 1887 under tredje hufvudtiteln anvisa ett belopp af 20,000 kronor, att i mån af behof användas till anställande af kommersiella attachéer.»

Om anslag till anställande af kommersiella attachéer m. m.
(Forts.)

Emot denna Utskottets hemställan hade reservationer anmälts af Herr C. E. Casparsson och af Herr Sven Nilsson.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Fredholm i Stockholm: Den omständigheten att två förslag blifvit väckta i syfte att befrämja våra handelsförbindelser med utlandet, synes mig vittna om ett förefintligt behof att komma i en liffigare affärsverksamhet med utlandet. Det förslag, som Kongl. Maj:t för sådant ändamål underställt Riksdagens pröfning, afser, såsom Hans Excellens Utrikesministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet också framhållit, endast ett försök. Men huru detta försök skall komma att utfalla, derom kan man svårigen bilda sig något omdöme med ledning af hvad som blifvit anfördt i saken. Hvad man med anställandet af dessa kommersiella attachéer afser att vinna är, efter hvad jag kunnat finna af betänkanDET, först och främst att genom dem blifva satt i tillfälle »att med synnerlig noggrannhet följa de ekonomiska företeelserna och särskildt vexlingarne i så väl produktions- som konsumtionsvilkoren i främmande länder» samt vidare beredande af ökade afsättningstillfällen för alstren af vårt lands näringar samt vidgad och noggrannare kännedom om vilkoren för en dylik afsättning. Enligt Herr Stjernspetz' förslag skulle dessa kommersiella attachéer »vara pligtige att noga studera marknaden för svenska varor i de länder de fått sig anvisade, inlemna rapporter härom lika som om de lämpligaste vägarne dit för sändningarne.» Utskottet säger, att de också böra erhålla till uppgift »att så fort ske kan och tid efter annan afgifva berättelser öfver sin verksamhet, hvilka berättelser derefter genom Kongl. Maj:ts försorg bringas till allmän kännedom.» Dessutom har Herr Stjernspetz framhållit önskvärdheten af att de skulle »besvara svenska fabrikanTERS och handelshus' förfrågningar, uppgöra aftal åt dem om försäljningar af svenska varor till säkre köpare m. m.» Och slutligen har utrikesministern ansett, att de till en viss grad äfven skulle blifva konsulsaspiranter.

Deremot synes det icke som bland deras uppgifter skulle förekomma att taga reda på den industriella lagstifningen i främmande länder eller att göra sig bekanta med de institutioner och åtgöranden, man der vidtagit för befrämjande af den industriella verksamheten. Jag vill dock för min del tro, att denna uppgift, hvilken

Om anslag till anställande af kommersiella attachéer m. m. jag anser vara i högsta måtto beaktansvärd, icke skall blifva underlåten, ehuru den här icke blifvit framhållen till den vigt och betydelse, som jag förmenar att den har.

(Forts.) Hvad nu beträffar de uppgifter af mångahanda slag som attachéerne sålunda skulle få att fylla skall jag be att få yttra några ord.

Det synes mig då först som om den af Herr Stjernspetz framställda önskan, att dessa kommersiella attachéer skulle blifva ett slags handelsagenter, icke vore en lyckligt funnen utväg för befrämjandet af landets afsättning. Det är visserligen sant, att en ökad afsättning på utlandet skulle vara, om jag så får säga, det praktiska slutresultatet af attachéernas verksamhet. Men att genast göra dem till med statsmedel aflönade handelsagenter tror jag ej vara rätta vägen för att vinna målet. Om man tänkte sig, huru det i verkligheten skulle tillgå, då en sådan attaché skulle verka såsom handelsagent, är det tydligt och klart, att, om han skulle kunna utträtta något, så måste han gå i god så väl för köpare som säljare. Ett sådant ansvar, som hvilken annan agent som helst icke drager i betänkande att ikläda sig, därför att han vid bestämmandet af risken tager detta i beräkning, detta ansvar kan icke en sådan fast aflönad attaché ikläda sig och därför kommer hans verksamhet såsom uteslutande handelsagent att mycket begränsas, om ej alldeles förlamas.

Beträffande de kvalifikationer, som man för desse kommersiella attachéer ansett nödvändiga för att de skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra en så maktpåliggande verksamhet, saknar jag all annan ledning för mitt omdöme än ett yttrande i Herr Stjernspetz' motion. Han säger nemligen att de skulle behöfva språkkunskap i främsta rummet, och vidare att de borde hafva genomgått någon handelsskola samt tjenstgjort på handelskontor. Hvad språkkunskapen beträffar, så faller ett sådant vilkor af sig sjelf. Men hvad de öfriga kvalifikationerna beträffar, vågar jag ifrågasätta, om de uppställda fordringarne kunna anses tillräckliga. Efter den föreställning jag fått om vårt lands handelsskolor meddela de icke en så beskaffad bildning, som jag anser vara behöflig för att en person på en plats, så maktpåliggande som den, hvarom här är fråga, skall kunna vara på ett tillfredsställande sätt verksam. Att hafva tjenstgjort på ett handelskontor är nog en god och vigtig sak, men hvad som synes vara ändå viktigare är, att en sådan person har någon och icke så alldeles liten kännedom om vårt lauds industriella förhållanden och dess industriella personligheter samt att han är i besittning af de kunskaper, som äro behöfliga för att bilda sig ett rätt omdöme om så väl sitt eget lands som andra länders produktionsvilkor. Ty andra länders produktionsvilkor äro för oss lika vigtiga att få kännedom om som der rådande konsumtionsvilkor, såsom marknaden, transportförhållanden m. m., hvilkens betydelse såsom kunskapsföremål jag icke på något sätt vill underkänna.

Då emellertid fråga här är om allenast ett försök, kan man svårligen på förhand säga, huru det skall komma att utfalla. Men

just derföre är det stor vigt, att Riksdagen sättes i tillfälle att redan efter första året bilda sig ett omdöme om gagneligheten af dessa attachéer och derföre håller jag strängt på hvad som af Utskottet föreslagits, eller att de skola hafva skyldighet att om sin verksamhet afgifva berättelser, som komma till Riksdagens kännedom och äfven till allmänhetens. Det är dessa berättelser, hvilka de hafva att afgifva, som komma att för allmänheten lemna bevis på huru de fylla sin viktiga uppgift och huru vida de äro för landet af det gagn, som man med deras anställande afsett.

Slutligen skilja sig den Kongl. propositionen och den af enskild person väckta motionen i ett annat hänseende. Den Kongl. propositionen synes mig vilja lägga nog stor vigt vid att dessa kommersiella attachéer skola på något sätt stå i förbindelse med beskickningarne, och detta nödvändiggör att deras verksamhet förnämligast förläggas inom Europa eller på de ställen, der Kongl. Maj:t har beskickningar. Motionären deremot åsyftar att deras verksamhet uteslutande skall vara afsedd för de utomeuropeiska länderna. Det är ju äfven gifvet att med motionärens uppfattning af de kommersiella attachéernas uppgift den senare synpunkten skall för honom vara den vigtigaste. Men jag vågar för min del betvifla, att det kan vara möjligt att med ett så litet anslag som 20,000 kronor kunna anställa mer än på sin högsta höjd två personer såsom agenter utom Europa. Jag grundar denna uppfattning på den omständigheten, att, då vi för några år sedan hade en person ute med ungefärligen likartad uppgift, nemligen Annerstedt, som hade i uppdrag att afsätta svenska produkter i Ostindien, kostnaderna uppgingo som jag vill minnas till bortåt 30,000 kronor om året. Jag betviflar således och på grund af den kännedom jag har om de stora kostnader, som äro förenade med vistelsen utom Europa, att det kan blifva tillfälle att derstädes anställa flere än två personer, hvaremot jag ej anser det möta någon svårighet att med samma anslag anställa ett större antal inom Europa.

En omständighet ber jag att ytterligare få påpeka. Det synes mig icke vara i öfverensstämmelse med uppställningen af vår budget, att detta anslag uppföres under 3:dje hufvudtiteln, utan torde det enligt sin natur egentligen böra hafva sin plats under den 6:te. detta är dock enligt mitt förmenande till en början af en underordnad betydelse.

Deremot anser jag vara af större vigt att uttala den förhoppning att den önskan, som Herr Utrikesministern i den Kongl. propositionen uttalat, eller att dessa kommersiella attachéer delvis borde utbildas till blifvande konsulter, ej måtte förverkligas, emedan det i så fall lätt kunde hända, att personer sökte dessa reseanslag endast och allenast i beräkning på att derigenom vara säkra på att erhålla konsultstjenst. Anslaget skulle i sådant fall egentligen icke blifva annat än ett höjande af det anslag, som för närvarande utgår till konsulsstaten. Fasthåller man åter strängt den uppfattningen att

Om anslag till anställande af kommersiella attachéer m. m.
(Forts.)

Om anslag
till anställande
af kommersiella
attachéer
m. m.
(Forts.)

ej gifva nu ifrågavarande uppdrag åt andra personer än sådana, som, efter fullbordadt värf och sedan de några år varit ute och satt sig in i utlandets förhållanden, återkomma hem för att egna sina krafter åt landets industriella utveckling, helst i det allmännas tjänst, så skulle härigenom beredas landet fördelen af en sakkunskap, som dessförutom är temligen svår att förvärfva.

Jag har trott det ej vara opåkalladt att i en fråga sådan som denna, hvilken enligt mitt förmenande är af största vikt och betydelse för hela landet, yttra några ord för att få det icke mycket utförliga förslaget något närmare detaljeradt. Det är först genom att erhålla kännedom om hur saken skall utföras som man kan bilda sig en mening om anslaget gagn och nytta. Då jag derom hyser de bästa förhoppningar, kan jag naturligtvis för närvarande icke göra något annat yrkande än på bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefve Sparre: Jag begärde ordet närmast med anledning af den siste ärade talarens anförande, då jag af hans inledning förmodade att han skulle yttra sig emot förslaget. Han sade nemligen, att det vore mycket osäkert, huru en sådan åtgärd som den ifrågavarande skulle utfalla och att det endast vore ett försök. Det är sant; men vidare sade han att det anslag af 20,000 kronor, som nu begäres, skulle vara alldeles otillräckligt, om man nemligen vill utsträcka dessa personers uppgifter alltför långt. I sådant fall hafva vi ju den utvägen att inskränka uppgiften, eller ock att alldeles indraga anslaget, om det visar sig att försöket icke slår bra ut. Det ligger ju i Riksdagens hand.

Den andra afdelningen af hans yttrande afsåg egentligen qualificationerna för dessa attachéer. Anser han verkligen att utrikesministern skulle i sitt yttrande till statsrådsprotokollet uppgifva, huru dessa personer skola vara kvalificerade, att de till exempel, såsom talaren yttrade, skola hafva genomgått handelsskola? Men sedan sade han att icke ens detta vore tillräckligt, utau att de tillika skulle hafva kännedom om industriella förhållanden och äfven känna till de olika transportvägarne. Jag hemställer nu till herrarne huru vida det skulle vara lämpligt att Utskottet i sitt betänkande eller som jag sade, utrikesministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, skulle definierat, hvilka qualificationer dessa attachéer skulle hafva. Jag tror att vi då skulle få ganska mycket att göra och att deraf visserligen — hvad motionären äfven önskade — skulle föranledas en debatt i Kammaren, men hvilken sannolikt skulle leda till ett ganska ringa resultat. Vill Riksdagen anförtro åt regeringen ett sådant uppdrag, så måste Riksdagen väl också anförtro åt regeringen att utse de personer, som kunna vara så kvalificerade, att de motsvara det ändamål, som man väntat sig af denna institution. Detta är också, enligt min uppfattning, tydligt angifvet uti de första raderna af Hans Excellens Herr Utrikesministerns yttrande. Det heter der:

»Nationernas högt uppdrifna täflan på det ekonomiska fältet gör det till en oafvislig nödvändighet att med synnerlig noggrannhet följa de ekonomiska företeelserna och särskildt vaxlingarne i så väl produktions- som konsumtionsvilkoren i främmande länder. Öfverallt, der industrien intager en högre ståndpunkt, framträder ock en sträfvan att vinna nya marknader eller nya afsättningstillfällen genom att lämpa den industriella produktionen efter vaxlande behof och smakriktningar hos köparne.»

Om anslag till anställande af kommersiella attachéer m. m.

(Forts.)

Det är så vidt jag begriper icke här meningen, att dessa utländske attachéer skola vara handelsagenter, ty om den frågan säges ingenting, utan att de skola med uppmärksam blick följa den ekonomiska och industriella utvecklingen i andra länder och derom lemna rapporter. Sedan man nu släppt ifrån sig ett tillfälle att vakta sig mot andra lands öfvermäktiga konkurrens, som med nutidens lätta kommunikationer och med hänsyn till de förbättringar, som i olika brancher nu uppstå, blir allt mera hotande, är det af yttersta vigt att följa med andra länders utveckling. Det är icke första gången denna fråga framstälts. Den är, på sitt chefen för utrikesdepartementet yttrat, icke ny. Första gången jag har sett den tanken framställd var af en af Europas största regenter; det var af konung Leopold den förste i Belgien. Han föreslog att, liksom man hade militära attachéer, så borde man också hafva attachéer för den ekonomiska utvecklingen. Denna tanke har också blifvit i åtskilliga land bragt till verkställighet och exempel derpå hafva af utrikesministern blifvit anförda. Jag har sjelf vid det besök jag förra året gjorde i Buda-Pesth gjort bekantskap med en attaché för jordbruksärenden, som var från Ryssland anställd i Berlin och i sådan egenkap besökte kongressen. Jag följde med uppmärksamhet hans åtgöranden och jag såg med intresse det deltagande, hvarmed han följde de särskilda facerna af den industriella utvecklingen och antecknade detta. Jag såg till och med en stomme till den rapport, han afgaf till sitt land, och fann deraf hvilken nytta sådant skulle medföra.

Frågan är, såsom utrikesministern anmärkt, redan genomförd i England och står i begrepp att införas i Italien, Spanien och Österrike. Till och med vårt grannland Norge har redan anställt två dylika kommersiella attachéer, och det synes således vara tid att äfven Sverige tänker på denna sak. Särskildt med afseende på den tullagsstiftning, som har antagits, anser jag för min del det vara af största vigt att vi söka tillegna oss den insigt och de uppfinningar, som göras i olika länder, och ur denna synpunkt är det en sak af högsta betydelse, att vi följa det exempel, som gifvits af de flesta land och, som jag nyss nämnt, jemväl af vårt brödraland. Vi känna mycket väl till huru Tyskland arbetar för att utveckla sina handelsförhållanden och huru Frankrike täflar med Tyskland i det afseendet; och om dessa stora makter med sin stora industriella utveckling anstränga sig i det afseendet på alla möjliga sätt, så behöfva vi mer

Om anslag än väl följa med och söka begagna oss af de uppfinningar, som i till anställande andra land göras.

af kommersiella attachéer

m. m.

(Forts.)

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Nyström: Skulle man taga de föregående talarnes och särskildt den siste värde talarens anförande på fullt allvar, så skulle man för att kunna bekläda de här ifrågasatta platserna på ett värdigt sätt behöfva personer af de mest utmärkta egenskaper, personer af den högsta bildning, som stode på höjdpunkten af sin tids utveckling och vetande särskildt i fråga om jordbruk, handel, industri med mera — ja, man skulle behöfva rent af professorer eller verkliga vetenskapsmän. Och i så fall, och då det icke kan vara meningen att anställa dessa kommersiella attachéer blott på ett eller ett par ställen, synes mig det föreslagna beloppet vara alltför obetydligt.

Efter hvad vi förut här i Kammaren fått höra om de höga lefnadsomkostnaderna i utlandet, så kan man väl förstå att det icke skulle duga att sätta i fråga små summor till arfvoden för sådana personer, som här kommit i fråga. Hade emellertid det nu äskade anslaget motsvarats af en föreslagen nedsättning i anslaget till de diplomatiska beskickningarne med ett motsvarande belopp, så skulle jag såsom sparsamhetsvän haft mindre att deremot invända. Men då nu detta förslag blifvit lösryckt från tredje hufvudtiteln och behandlats särskildt för sig, så måste jag förklara, att om det än må uppfattas som ett bevis på inskränkthet, jag ändå kommer att rösta för afslag å föreliggande framställning.

Det är ju alldeles klart, att skall man hafva någon utsigt att vinna det mål, man ställt i perspektiv, så är den föreslagna summan allt för liten. Med ett anslag af 20,000 kronor kan man på sin höjd skapa några få sinekursbeställningar, dit man skickar ut några ungherrar, som tycka det är roligt att komma ut och se sig omkring i världen, och sedan skriva ihop en reseberättelse, den de fylla med statistiskt material, hemtadt ur en och annan resehandbok. Härmed skulle också göras början till skapandet af en ny byråkrati, och det vill jag icke vara med om.

Frågar man: huru skola vi då kunna komma i förbindelse med utlandet, och huru skola vi få tillfälle att känna förhållandena derute, så svarar jag, att det sker mycket bättre och säkrare genom de stora tidningarnas korrespondenter; de fullgöra den saken vida bättre än sådana der ungherrar skulle göra.

Vill man deremot göra saken riktigt, så skulle det fordras 200,000 kronor.

Jag yrkar afslag.

Herr Sven Nilsson: Jag erkänner att denna fråga är ganska vigtig och det är alldeles uppenbart, att man måste se frågan från den sidan, då man rörande densamma får en proposition från Kongl. Maj:t. Men jag kan icke undgå att finna, att Kongl. Maj:ts förslag

icke är det lämpligaste. Då är motionärens framställning efter min förmening riktigare. Ty jag kan icke fritaga mig från den farhågan, att, om anslaget skall komma att uppföras på tredje hufvudtiteln, så skola dessa attachéer samarbeta med beskickningarne, och då skall man icke kunna skicka ut annat än mycket förnämt folk, som föga kunna betjena allmänheten. Men jag tror att, om dessa attachéer skola vara till någon nytta, så böra de utgöras af praktiskt folk, som icke skulle komma att stå i omedelbar beröring med beskickningarne.

Om anslag till anställande af kommersiella attachéer m. m.

(Forts.)

Detta är skälet, hvarför jag haft farhågor för att vara med om det förslag, Kongl. Maj:t framställt i sin proposition och enligt hvilket anslaget skulle uppföras på tredje hufvudtiteln. Men jag har låtit min mening dervid falla för närvarande och skulle kunnat vara med om sjelfva saken, såsom det synes af den af mig afgifna reservation; men detta skulle varit endast under den bestämda förutsättning, att den motivering, som föreligger i Utskottets betänkande, blifvit bifallen. Men nu hör jag till min förvåning, att Första Kammaren antagit klämman i Utskottets förslag, men ogillat motiveringen, som säger att detta anslag är afsedt att anvisas endast för tillfället och att Kongl. Maj:t skulle för ändamålet framdeles tillita besparingarne under kabinettskassan. Meningen är alltså att göra anslaget fast under tredje hufvudtiteln.

Vi hafva många gånger inom Riksdagen, och särskildt i Andra Kammaren, haft motvilja att öka anslagen på tredje hufvudtiteln och jag är viss om, att, om vi nu bevilja denna Utskottets hemställan med utstrykande af motiveringen, så att beslutet på det sättet kommer att stå helt naket, så kommer äfven framdeles på denna hufvudtitel att uppföras detta belopp af 20,000 kronor.

Då jag därför icke kan ingå på ett sådant förslag, så afstår jag från min reservation och förenar mig med dem som yrka afslag.

Väl tror jag att frågan är så vigtig, att man icke kan hysa någon tvekan om, att den icke skall komma igen, men då bör den, enligt mitt förmenande, framkomma i den form som motionären föreslagit.

Herr Hammarberg: Jag begärde ordet, då jag hörde en talare yttra sig mot förslaget. Jag vill blott nämna att, när detta förslag första gången framkom i den Kongl. propositionen var det med en synnerlig glädje jag helsade detsamma. Tiderna äro särdeles tryckta och de gamla vägarne för afsättningen af landets produkter synas blifva mer och mer stängda, utan att man fått sigte på några nya, och därför såg jag med glädje, att vi i detta förslag fått likasom en utgångspunkt. Förslaget är icke tilltaget i stor skala; men här likasom i fråga om andra saker får man lof att börja smått och derpå få förhållandena utveckla sig till hvad de kunna blifva, sedan man fått se hvad nytta man deraf haft.

Emellertid anser jag mig hufvudsakligen kunna instämma i hvad Herr Grefve Sparre anført och vill blott tillägga, att jag har det för-

*Om anslag
till anställande
af kommersiella attachéer
m. m.*

(Forts.)

troende och den förtröstan till Kongl. Maj:ts regering, att den skall utvälja sådana agenter, som gifva godt hopp om att motsvara det förtroende, som lemnas dem. Utan att på något sätt underkänna värdet af de underrättelser, man får genom tidningarne, är det dock något annat, om man för ett visst ändamål sänder en person till ett främmande land. Man har då rätt att af sådana personer vänta ett bättre resultat, isynnerhet om man sänder personer med den särskilda insigt de böra ega. Jag ber på det lifligaste få yrka bifall till föreliggande förslag.

Häruti instämde Herr *O. Melin*.

Herr Hedin: Formaliter taladt är det en skilnad, om motive- ringen kommer att stå kvar eller om den försvinner, men materia- liter betyder det ej så mycket, ty motiveringen, som Första Kam- maren afslagit, lärer nog komma till Chefens för Utrikesdepartemen- tet kännedom och jemväl till Kongl. Maj:ts, oberoende af om den står kvar eller ej. Detta anslag, som af Kongl. Maj:t begärts och af Stats-Utskottet tillstyrkts, är att anse såsom ett anslag för till- fället. Kongl. Maj:t har icke ansett sig öfvertygad, att det försök man nu vill göra kommer att bära stora frukter eller så stora frukter, att nu kan afgöras om man finner sig föranlåten att vidare fortsätta på den vägen. I förslaget nämnes icke något vidare derom, än ett uttalande af en sannolikhet och en förhoppning, deri jag instämmer. Riksdagen lärer sålunda hafva i sin hand att vid en kommande riks- dag göra huru den vill med den summa, Kongl. Maj:t begärt och af Utskottet tillstyrkts. Dertill vill jag lägga, att man icke har någon den ringaste anledning att antaga och därför, säger jag, icke heller den ringaste rätt att påstå, att detta anslag skulle af Kongl. Maj:t komma att disponeras såsom anslag till lustresor för några unga män, som hafva lust att se sig om i verlden, och som sedan skulle efter resehandböcker sammanskrifva den berättelse de skola afgifva. Det är icke rätt att uttala en sådan misstanke. Ötvifvel- aktigt är, att det motstånd, som rest sig mot propositionen, på vissa håll icke har sin grund i sjelfva sakfrågan. I Första Kammaran har yppats ett motstånd, om hvilket det torde vara lofligt att säga att det har andra skäl än man uppgifvit; det är ett politiskt skäl. Jag anhåller om bifall till föreliggande förslag.

Herrar *Wilh. Carlson* och *Smith* förenade sig med Herr Hedin.

Herr *Lyttkens*: Då en talare från göteborgsbänken yttrade att det vore meningen att i denna sak börja i smått och sedermera fortsätta i större skala, begärde jag ordet. Ja, jag fruktar verkli- gen att, om detta förslag antages, det kommer att utgöra början till en ny embetsmannacorps, hvars aflöning så småningom skall växa ut, om icke till samma storlek som våra utrikes beskickningar, så

dock till ganska högt belopp. Jag anser dessa senares aflöning vara oproportionerligt hög i förhållande till det gagn fäderneslandet har af dem. Men jag för min del har tröstat mig med att beskickningarna skulle utträtta åtminstone i någon mån hvad dessa attachéer anses skulle kunna eller borde få att göra.

Om anslag till anställande af kommersiella attachéer m. m.

(Forts.)

Då man ser på den stora slutsumman af utgifterna å tredje hufvudtiteln samt att man nu vill börja med att dertill lägga 20,000 kronor, för att framdeles gå ännu längre, samt slutligen då Första Kammaren utstrukit den af Utskottet föreslagna motiveringen, så är det ej underligt, att man är betänksam, innan man beviljar det begärda anslaget; därför yrkar jag afslag å föreliggande förslag. Hade motiveringen fått stå kvar, då hade man möjligen kunnat vara med om förslaget, men då man icke fått något tillmötesgående i fråga om att, om ej minska, så åtminstone ej föröka de stora utgifterna å denna tredje hufvudtitel, så yrkar jag rent afslag å Utskottets hemställan.

Med Herr *Lyttkens* instämde Herrar *Börjesson*, *Månsson*, *Petersson* i Boestad och *Oléhn*.

Herr Grefve Sparre: Resultatet af den siste ärade talarens anförande är det att, därför att han icke fått sin önskan tillfredsstäld i fråga om nedsättning af anslagen under tredje hufvudtiteln, landet skulle beröfvas den obestridliga förmånen att erhålla kommersiella attachéer. Jag hemställer, om detta skulle vara rätt klokt. Anser han, att det bör göras nedsättningar i anslagen under nämnda hufvudtitel, låtom oss då diskutera den saken för sig. Äro arfvodena för utrikes beskickningen för höga, så kunna vi nedsätta dem. Men icke kan den omständigheten, att den ärade talaren för sin del ansett dessa arfvoden vara för stora, berättiga oss att vägra ett anslag, som otvifvelaktigt måste lända vår industri och våra näringar till stort gagn.

Han har äfven sagt, att våra ministrar i utlandet skulle kunna åtaga sig de ifrågavarande attachéernes åligganden. Jag skall be att få uppgifva ett exempel på hvad dessa attachéer skola utträtta, ett exempel, som jag själf såsom jordbrukare förstår och som jag tror äfven skall vara begripligt för flere andra medlemmar af denna Kammare. Vi arbeta för närvarande i Sverige med all ifver på — och hafva äfven derom diskuterat vid landtbruksriksdagen — att söka tillgodogöra oss de förmåner i afseende å vår spannmål och vårt utsädesfrö, som våra klimatiska förhållanden gifva åt dessa varor. Man har nemligen kommit till den öfvertygelsen, att vårt frö eger företräde framför det utländska. För att kunna bereda landet någon fördel af dessa egenskaper måste man experimentera med vårt frö eller spannmål i andra länder. Någon bör finnas, som kan öfvervaka dessa experiment, meddela i Sverige de fel och brister hos fröet, som möjligen kunna förekomma, och lemna de upplysningar, som för näringens upphjelpande i öfrigt kunna vara af vigt för

*Om anslag
till anställande
af kommersiella
attachéer
m. m.*

(Forts.)

landet. Då jag förra året uppehöll mig i Buda-Pesth, var det med glädje jag fann att vår spannmål ådrog sig stor uppmärksamhet. Requisitioner hafva också från utlandet ingått, och i Ungarn har man beslutit sig för att använda svenskt utsädesfrö. Vårt tallfrö anses vara af så högt värde, att för skogsodling å Jutlands sandhedar har man beslutit att icke begagna annat än svenskt frö. Då vi således äro på väg att få en marknad i utlandet för vår spannmål och vårt frö, böra vi icke söka att vidtaga sådana åtgärder, hvilka äro vilkoren för att åstadkomma afsättning deraf? Jag vill fråga den ärade talaren, om han verkligen kan tro, att en minister kan uträtta allt hvad som i detta afseende fordras. Han har icke de tekniska insigter, icke de studier och det omdöme, som för ändamålet erfordras. Han har dessutom icke befattat sig med landtbruk, och vi veta litet hvar, att det icke är så lätt att förstå sig derpå. Vilja vi för dessa brancher af vår industri hafva särskilda personer, så måste vi också göra uppföringar och icke tala om inskränkningar på tredje hufvudtiteln. Den summa, som nu begärts, är icke stor, men jag vet att den bör räcka till för anställande af några flera än två attachéer. Man behöfver icke så synnerligen stort belopp för att få en person med måttliga pretentioner, som är villig åtaga sig uppdraget. Jag tror således, att det skulle vara mycket orätt, om Kammaren just i det ögonblick, då man talar om våra näringars betryckta ställning och behofvet af att göra något för att skaffa marknad och afsättning för våra varor, skulle säga nej till hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena, Grefve Ehrenswärd: Den långt framskridna tiden ålägger mig såsom en bjudande pligt att fatta mig så kort som möjligt och jag kan göra det, därför att det väsentligaste af hvad jag skulle vilja anföra såsom svaromål mot de anmärkningar, som blifvit framställda, redan sagts af den ärade talare på stockholmsbänken, som sist hade ordet. Då jag emellertid erhållit ordet, ber jag Kammaren om ursäkt, att jag för en liten stund tager dess uppmärksamhet i anspråk. Jag skall inskränka mig till att upptaga endast några få af de anmärkningar, som blifvit gjorda mot det förslag, hvilket Kongl. Maj:t på min hemställan framlagt till Riksdagens pröfning.

Jag har sagt att detta förslag endast är ett försök, och just därför att det icke är annat än ett försök, kan jag icke ikläda mig någon slags garanti för att det skall lyckas. Men jag skall söka verkställa förslaget, så godt som en man kan göra det. För mig vore det således vida angenämare, om förevarande förslag icke antoges af Riksdagen, emedan jag då vore fri från ansvar. Men sedan jag en gång sökt detta ansvar, vill jag icke rygga tillbaka därför, och ber därför att få upptaga några anmärkningar till besvarande.

Min ärade vän på kristianstadslänsbänken anmärkte, att de här begärda 20,000 kronor i sjelfva verket skulle öka anslaget under

tredje hufvudtiteln och således äfven slutsumman å densamma. Här-
 emot vill jag göra den erinran, att de hufvudsakliga utgifterna un-
 der tredje hufvudtiteln utgöras gemensamt af Sverige och Norge
 efter en bestämd proportion. Det är från dessa gemensamma bi-
 drag, som så väl de diplomatiska utgifterna som de konsulära be-
 stridas. Men nu har det här ifrågavarande beloppet begärts icke
 såsom tillökning i hufvudtitelns ordinarie anslag, utan som extra an-
 slag just därför att det, såsom sagdt, endast gäller ett försök, vid
 hvilket förhållande det icke kunnat falla mig in att vilja sätta i
 fråga, det Riksdagen skulle binda sig vid anslaget för längre tid än
 ett år, under loppet hvaraf Riksdagen kunde bedöma huru det an-
 vändts och derefter bestämma sig för anslagets bibehållande eller ej.
 Anslaget har med flit blifvit begärtd endast från svenska statsverket
 och är i så fall att jemföra med tvenne andra, blott från Sverige
 utgående anslag å förevarande hufvudtitel, nemligen det till utgif-
 vande af Sveriges traktater och det till understöd åt svenska kyrkan
 i Paris, hvilket senare anslag visserligen icke af Riksdagen beviljats
 till det belopp, som jag begärt, men som dock genom en enskild
 persons ädelmodiga mellankomst blifvit fylldt, så att det dermed af-
 sedda behovet kan nödortfeliggen tillgodoses.

Det är klart, att, om meningen varit att höja utgifterna på
 de diplomatiska och de konsulära staterna, jag nu icke hade begärt
 ett anslag på extra stat, som ett kommande år kunnat indragas,
 utan att jag gjort framställning om ett från Sverige och Norge ge-
 mensamt utgående ordinarie anslag till kommersiella attachéer. Det
 kan alltså icke med fog sägas, att här föreligger ett försök att höja
 utgifterna för de diplomatiska och konsulära staterna.

Här har klandrats, att Utskottets motivering blifvit underkänd af
 Första Kammaren. Som jag sjelf varit den som påyrkat ett sådant
 underkännande, vill jag icke underlåta att i korthet angifva de skäl,
 som föranledt mig dertill.

Det är knappt mer än två månader förflutna, sedan Stats-
 Utskottet till Riksdagens godkännande framlade det förslag till budget
 för diplomatin och konsulatväsendet, som jag uppgjort, utan att
 Utskottet gjorde någon som helst erinran om att denna budget vore
 för högt beräknad eller att besparingar derå kunde göras. Detta
 förslag godkändes omedelbart derefter af Riksdagen, visserligen med
 en gensaga af denna Kammare, men dock vid anställd votering med
 så stor röstöfvervigt, att Kammaren dermed visade sig åtminstone
 då icke godkänna de yrkanden, som blifvit gjorda på besparingar å
 tredje hufvudtiteln. Vid sådant förhållande synes det mig mindre
 regelrätt, att Utskottet nu sätter i fråga besparingar, som det för
 ett par månader sedan icke ansåg möjligt att åstadkomma.

Här har påståtts, men äfven blifvit vederlagdt, och på ett bättre
 sätt än jag skulle kunna göra, att meningen med detta anslag vore
 att man skulle skicka ut några unga herrar och låta dem göra an-
 genäma resor, hvarigenom i sjelfva verket endast skulle afses att

*Om anslag
 till anställande
 af kommersiella
 attachéer
 m. m.
 (Fortf.)*

*Om anslag
till anställande
af kommersiella
attachéer
m. m.
(Forts.)*

bereda tillfälle att kreera sinekurer. Jag nästan blygs att behöfva upptaga en sådan anmärkning till besvarande. Jag hade dock icke trott mig vara känd på sådant sätt, att jag skulle vilja inleda min konung och landets representation i en så beskaffad otillbörlig och för landets näringar och industri visserligen gagnlös åtgärd.

Jag har aldrig haft en tanke på att tillskapa några nya diplomatiska attachéer, men jag erkänner att det har ingått i min plan, att konsulatskarriären borde höjas och utvidgas, och att anställandet af kommersiella attachéer dertill kunde vara ett medel. Och får jag vidare tillfälle att från min nuvarande plats tillstyrka framställningar hos Riksdagen, skall Kammaren icke blifva förundrad, om jag kommer att begära förhöjning i anslaget just till konsulsstaten. Jag tror nemligen att vår handel och våra näringar behöfva allt det understöd, som kan lemnas dem från så väl Riksdagens som regeringens sida. Och det är det enda sätt, på hvilket jag anser att regeringen härvid bör gå till väga, nemligen derigenom att regeringen söker sprida kunskap och kännedom om våra näringar och vilkoren för deras afsättning i andra länder och således sätta våra industriidkare i tillfälle att arbeta i den rigtning, att också de kunna få sina produkter der afsatta.

Vi hafva en ganska utmärkt konsulscorps, med många framstående personer, men, till följd af de inskränkta tillgångar, hvaröfver vi disponera, hafva vi varit tvungna att på åtskilliga platser använda utländingar, personer, som varit främmande för vårt lands intressen, främmande för vårt lands språk, men som kunnat sköta de löpande göromålen, till exempel lemna fartyg erforderlig hjälp eller bistå i behof varande sjömän, så att i detta afseende några berättigade klagomål ej kunnat framställas. Men huru viljen I, mine herrar, väl begära, att en person, som aldrig satt sin fot hvarken i Sverige eller Norge, som icke känner de produktionsvilkor, hvarunder våra näringar arbeta, som icke känner de ledande personerna inom vårt lands näringar: huru viljen I att dessa skola kunna med något synerligt intresse arbeta för att skaffa vår industris produkter tillträde till främmande land? Det är därför jag tänkt mig att det kunde vara skäl att också använda det anslag, som jag tagit mig friheten begära, för att skaffa alumner för konsulskariären. Jag vet icke om det är herrarne bekant, att just nu pågår inom det industriella Europa en skarp strid för att söka förbättra medlen för afsättning af industriens alster. Denna sträfvan har antagit flera olika former: man har inrättat stora handelsmuséer, som med högst betydliga bidrag underhållas af staten och kommuner; man har bildat exportföreningar; man har utsändt agenter; man har väckt fråga om anställande af just sådana kommersiella attachéer, som jag här föreslagit; och man har vid universitetet i Bern helt nyligen inrättat en särskild kurs för utbildande af konsulatstjenstemän.

Jag har tänkt mig att för dessa penningar äfven ett par unge män skulle kunna genomgå en dylik kurs, till exempel i Bern, och

sedan anställas vid konsulaten, så att de från början blefve tränade och invanda vid konsulatsgöromålen och att man der sedermera kunde hafva att tillgå personer, som med erforderliga kunskaper kunde aspirera på de större konsulsplatserna, när sådana blifva lediga, och hvarigenom man sluppe taga hvem som helst.

Man har sagt att anslaget är otillräckligt. Ja, det medgifver jag mycket gerna. Det är otillräckligt om saken visar sig nyttig; men skulle saken visa sig nyttig, så tviflar jag icke heller på, att representationen — och särskildt denna Kammare — skall komma att lemna de anslag, som ytterligare dertill erfordras. Ty hvad Kammaren en gång funnit nyttigt och godt, dertill voterar Kammaren utan tvifvel anslag, om det också dröjer ett eller annat år. Men för det första försöket tror jag att det nu begärda anslaget är tillräckligt.

Jag har äfven trott att just i denna stund, i denna häftiga kamp, denna konkurrensstrid, som pågår öfver allt, det skulle vara godt att en tekniskt bildad person med full kännedom om vårt lands industriella förhållanden — naturligtvis borde han också ega språkkunskaper — om en sådan person kunde finnas, och det hoppas jag, kunde utsändas att taga reda på utsigterna för Sveriges export af en eller annan artikel till några af dessa stora kontinenter, som numera öppnat, om icke sina armar, så åtminstone sina hamnar, jag menar Afrika, Vestra Amerika, Australien, för att icke tala om de sedan länge kända, men från vår sida under de senare åren mycket litet frekventerade östra delarna af Asien.

Det pågår en verklig strid om hvem som skall kunna komma dit först. Så har Tyskland till exempel utskickat särskilda »Schwimmende Bazaren», fullastade icke endast med produkter af Tysklands industri och alster, utan äfven med alla slags modeller, och dermed gå de nu från ö till ö, från en kontinent till en annan och idka ett slags gårdfarihandel. Vi kunna väl icke göra detta, men vi kunna i stället skicka ut ett par intelligenta personer, som följa dem i spåren och som taga noga reda på hvad vi der kunna få afsättning för och som skriva derom hem på ett begripligt sätt. Det blir sedermera industriidkarnes sak att begagna sig af deras upplysningar och af de nya afsättningsorter, som möjligen kunna erbjuda sig. Jag vill nu icke längre upptaga Kammarens tid, utan slutar med att tacka för det understöd jag erhållit, enär jag icke eger rättighet att här framställa något yrkande, hvarken i den ena eller andra riktningen.

Herr Lyttkens: Ju mera jag hör om denna märkvärdiga fråga, desto besynnerligare synes den mig vara, det får jag upprigtigt bekänna. Frågan gäller här, efter hvad man säger ena stunden, ett anslag på 20,000 kronor för beredande af stipendier åt unge män, som man skulle skicka såsom elever till någon konsulsskola, för att derstädes utbildas till konsuler. Ett annat ögonblick åter få vi höra att meningen dermed skulle vara, att skicka ut ett par er-

Om anslag till anställande af kommersiella attachéer m. m.

(Forts.)

farna män till de stora kontinentalländerna, hvilka helt nyligen öppnats för världshandeln, för att der bevaka Sveriges handel och intressen; deremot säger en ärad talare, att vi genom dessa personers åtgöranden på ett ställe skola få sälja klöfver- och på ett annat tallfrö. Det tyckes som om man ej gjort riktigt klart för sig hvad dessa attachéer egentligen skola uträtta. Jag kan åtminstone icke för min del fatta, hvad meningen är med detta anslag, antingen vi skola skicka ut erfarna män, som kunna uppfatta icke endast vårt eget lands industri, utan äfven känna dessa stora länders behof och förhållanden samt bedöma hvilka af våra alster bäst lämpa sig för export till de främmande länderna, eller om vi skola skicka ut unge män, som skola uppfostras till konsulter, eller om vi skola skicka ut handelsexpediter. Man har vidare låtit förstå, att våra konsulter icke skulle kunna fylla de behof, som afses att de kommersiella attachéerne skola uppfylla. Jag känner visserligen icke hvad som egentligen åsyftas med dessa senares utsändande, men då vi hafva öfver 600 konsulter i de olika länderna, förekommer det mig bra underligt, om dessa båda kommersiella attachéer skulle kunna uträtta något, som icke alla våra konsulter tillsammans skulle kunna lika bra uträtta. Enär vi alltid, åtminstone på de viktigare platserna, utskickat män såsom konsulter, hvilka redan genomgått lifvets skola och förskaffat sig erfarenhet och kunskaper, vore det ju bra besynnerligt, om icke dessa skulle ega lika stor förmåga och bättre tillfälle att uträtta hvad som afses med dessa attachéers utsändande. Det är icke därför att anslaget är så stort, eller därför att det skulle bekymra mig mycket, om det nu bifalles, som jag nu motsätter mig detsamma, utan skälet dertill är, att jag velat inlägga en gensaga emot det besynnerliga sätt, regeringen här begagnat, att endast begära ett anslag till så och så stort belopp, utan att på samma gång bestämdt och tydligt upplysa om hvad meningen och ändamålet med dessa personers utsändande kunde vara.

Man har här yttrat, att man genom afslag härå skulle göra ett politiskt schackdrag. För min del tror jag icke att vi äro så högpolitiska af oss, att vi ovilkorligen skola vilja inlägga politik i hvarje liten bagatellfråga, och detta är en bagatellfråga i budgeten. Jag motsätter mig på det bestämdaste att afslag härå skall gifvas någon politisk betydelse, det är af sparsamhetsskäl jag motsätter mig det och ej af något annat skäl.

Grefve Sparre yttrade, att om vi nu beviljade detta lilla anslag, kunde vi en annan gång taga igen detta genom att draga in på tjenstemännens löner. Hvad det talet om indragning af tjenstemäns löner beträffar, så veta vi ju, att detta hör till de fromma önsknin-garna, som väl icke komma att realiseras förr än nöden och de onda tiderna tvinga oss dertill, och den dagen kommer ty värr nog, då vi blifva nödsakade att i en eller annan rigtning vidtaga sådana åtgärder. Den dagen påskyndas visst icke, antingen vi bifalla eller afslå detta lilla anslag, men jag vill likväl icke bifalla härtill, eme-

dan jag tillhör de allra strängaste sparsamhetsvännerna i Kammar-
ren och icke vill gifva ut en krona eller ens ett öre annat än till
verkligt nödvändiga saker eller till kulturändamål, hvilkas nytta jag
tydligt inser. Detta och icke något politiskt skäl är orsaken, hvar-
för jag nu kommer att yrka afslag härå. Jag har blifvit allt mer
villrådig om ändamålet med detta anslag på 20,000 kronor och tror
icke att det skulle tjena något till att bifalla detsamma, helst nu
sedan Första Kammarren ogillat motiveringen.

*Om anslag
till anställande
af kommer-
siella attachéer
m. m.
(Forts.)*

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. I enlighet med de
meningar, som förekommit, gaf Herr vice Talmannen propositioner
så väl på bifall till Utskottets hemställan som på afslag derå; och
förklarade Herr vice Talmannen sig anse den förra propositionen
hafva blifvit med öfvervägande Ja besvarad. Som votering likväl
begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så ly-
dande omröstningsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande N:o 7 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Utlåtandet af Kammarren afslagits.

Voteringen försiggick i vanlig ordning och utvisade 64 ja mot
80 nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammarren afslagen.

§ 8.

Föredrogos, hvart för sig och biföllos Stats-Utskottets nedan-
nämnda Utlåtanden och Memorial, nemligen:

N:o 8 a, i anledning af Kongl. Maj:ts förslag angående afförande
från riksstaten af Lifbevärsregementets anslag;

N:o 50, angående fortsättning af arbetet å sakregistret till Ri-
kets Ständers protokoll med bihang för tiden från och med år 1809
till och med år 1866; och

N:o 51, i anledning af väckta motioner om afsättande af en
fond för bildande af olycksfalls- samt ålderdomsförsäkringsanstalter
för arbetare, pensionering af arbetare m. m.

§ 9.

Upplästes ett till Kammarren inkommet protokoll, så lydande:

Protokoll, hållet inför Statsrådet och Chefen för Kongl. Justitiedepartementet den 21 April 1886.

Folkskolläraren August Törngren hade denna dag aflemnat fullmakt, utvisande att han vid riksdagsmannaval, som den 16 innevarande månad hållits i Göteborgs stad blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 Januari 1888; och sedan berörda fullmakt funnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret, utan att desse mot fullmakten framställt någon anmärkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Andra Kammaren, hvarjemte fullmakten skulle till Kammaren öfverlemnas, för att hållas Folkskolläraren Törngren tillhanda.

In fidem
G. R. Lilienberg.

Kammaren beslöt, att protokollet skulle läggas till handlingarne och fullmakten återställas till Herr Törngren, hvilken, enligt hvad Herr vice Talmannen nu anmälde, denna dag intagit sin plats bland Kammarens ledamöter.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Riksdagens Särskilda Utskotts Utlåtande N:o 2 i anledning deraf att Riksdagen, jemte godkännande i öfrigt af det utaf Utskottet i dess Utlåtande N:o 1 framlagda förslag till lag angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag angående renmärken, till Utskottet återförvisat slutmeningarne i dessa lagförslag;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 13 (i samlingen N:o 27) i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om föreskrift för jernvägstrafikstyrelsen att vid inköp af materiel till statens jernvägar använda svensk tillverkning;

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtanden:

N:o 8 (i samlingen N:o 28) i anledning af väckt motion om tillägg till förordningen af den 18 Januari 1864, angående utvidgad näringsfrihet; och

N:o 9 (i samlingen N:o 29) i anledning af väckt fråga om förbättrad pensionering af indelta soldater.

Dessa ärenden skulle uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Herr vice Talmannen tillkännagaf, att Herr *A. Lilienberg* låtit anmäla, det han vore af sjukdom hindrad att deltaga i dagens sammanträde.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

Herr <i>A. Göransson</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 23 d:s,
» <i>Ol. Jonsson</i> i Hof.....	» 7 » » 22 »
» <i>Folke Andersson</i>	» 6 » » 22 »
» <i>Back Per Ersson</i>	» 6 » » 22 »
» <i>L. F. Odell</i>	» 6 » » 22 »
» <i>G. V. L. Lönegren</i>	» 6 » » 22 »
» <i>J. E. Ericsson</i> i Ahlberga	» 6 » » 22 »

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter klockan $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.

Lördagen den 24 April.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Herr vice Talmannen ledde under detta sammanträde Kammarrens förhandlingar.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande April.

§ 2.

Föredrogos men blefvo ånyo bordlagda:

Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 2;

Andra Kammarrens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 13 (i samlingen N:o 27); samt

Andra Kammarrens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtanden N:is 8 och 9 (i samlingen N:is 28 och 29).

§ 3.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets Utlåtanden och Memorial:

N:o 12 a, med anledning af Kongl. Maj:ts framställningar angående anslag till vissa byggnader för hospitalsvården;

N:o 52, i anledning af väckta motioner om nedsättning i annuiteterna å de till vissa enskilda jernvägsaktiebolag lemnade låneunderstöd af statsmedel;

N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för innehafvare af professur, afsedd att vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet genom särskilda gåfvomedel upprättas;

N:o 54, i anledning af väckta motioner rörande dels nedsättning i de på viss jord hvilande grundskatter samt dels lindring i rustnings- och roteringsbesvären;

N:o 55, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om dels Kongl. Maj:ts proposition om anslag för anställande af kommersiella attachéer vid beskickningar eller konsulat, dels väckt motion om anslag till handelsagenters anställande i utomeuropeiska länder; och

N:o 56, med anledning af Kamrarnes olika beslut i vissa till regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel hörande frågor;

Första Kammarens Protokollsutdrag, N:o 159, innefattande delgifning af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande (N:o 8) i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om förständigande för kronofogdarne i riket att till vederbörande kommunalnämnder med posten öfversända redovisning för indrifna kommunalutskylder;

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 30), i anledning af väckta motioner rörande gemensam undervisning för gossar och flickor; samt

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 14 (i samlingen N:o 31), i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder för afskaffande af kollekter för statsändamål.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 4.

Herr vice Talmannen tillkännagaf, att, enligt mellan Herrar Talmän träffad öfverenskommelse, gemensamma omröstningar komme att ega rum nästa Lördag den 1 instundande Maj öfver de voteringspropositioner, som derförinnan kunde varda af båda Kamrarne godkända.

§ 5.

Upplästes ett till Kammararen inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att prosten Anton Julius Lyth, som sedan den 11 April 1886 varit härstädes vårdad för gulsot, ännu qvarligger den 22 April 1886, intygas.

Stockholm och Sabbatsbergs sjukhus den 22 April 1886.

U. Gerell.

Leg. läk.

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.
